

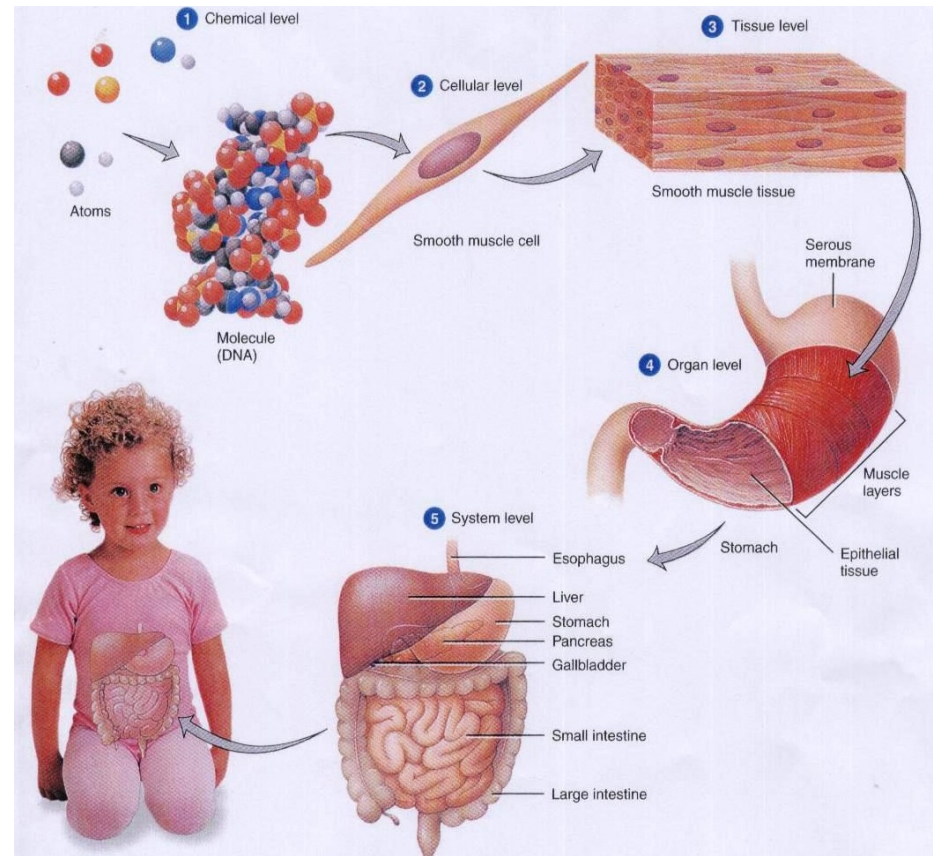
Buňky → tkáně

Proliferace (dělení buněk)

Diferenciace

Migrace

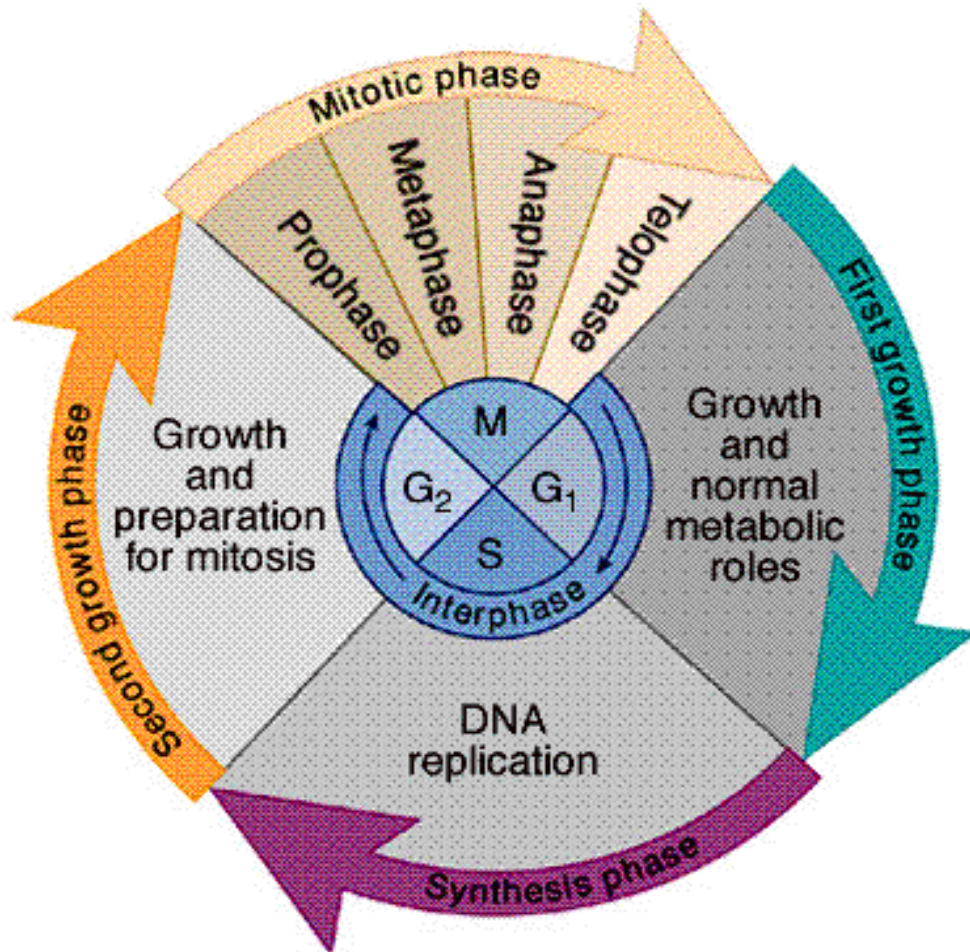
Apoptóza

Buněčný cyklus

je posloupnost vzájemně koordinovaných procesů, kterým prochází eukaryotická buňka od svého vzniku po další dělení.

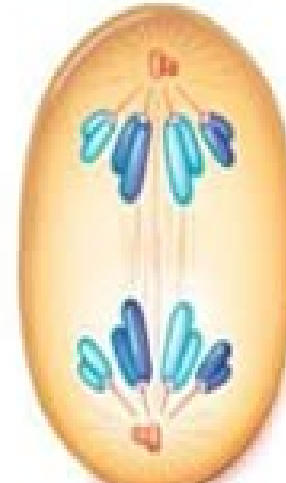
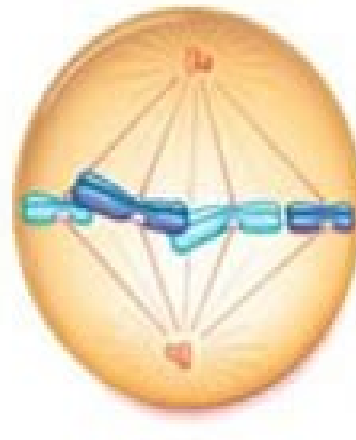
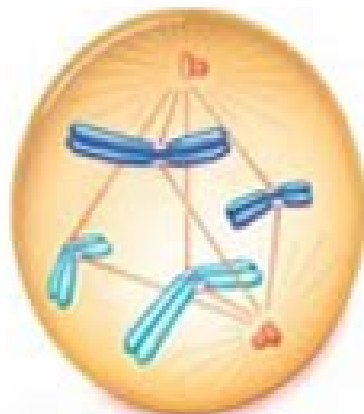
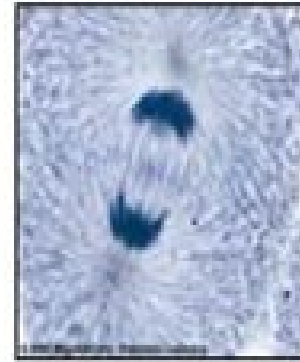
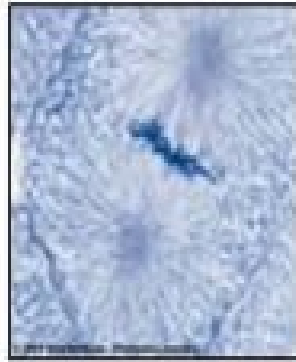
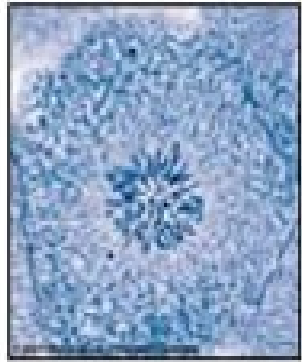
Fáze buněčného cyklu – G_1 (postmitotická; růst), S (syntetická; zdvojení DNA), G_2 (premitotická), M (mitóza)

- G_1 – fáze (délka závisí na typu buňky)
- S – fáze (asi 8 hod.)
- G_2 – fáze
- M – fáze (mitóza) ($G_2 + M$ – fáze = 2,5 – 3 hod.)
- G_0 – fáze = zastavený cyklus (buňky terminálně diferencované, nedělící se)

Fáze mitózy

- **profáze** – probíhá spiralizace chromozómů, vymizí jadérko, centrozom se rozdělí (každý k opačnému pólu)
  - **prometafáze** – rozpadne se jaderný obal, vytvoří se dělicí vřeténko a napojí se na chromozomy (v místě centromery)
  - **metafáze** – chromozómy se rovnají do rovníkové roviny dělicího vřeténka, centromery se podélně rozštěpí
  - **anafáze** – mikrotubuly se zkracují, chromatidy jsou taženy k opačným pólům
  - **telofáze** – vytvoření jaderné membrány a jadérka dceřiných buněk, začíná cytokineze (= vlastní dělení buňky)
- Navazuje **interfáze** – období mezi dvěma mitózami (část buněčného cyklu)

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

Prophase:
Chromosomes Condense

Prometaphase:
Chromosomes Attach

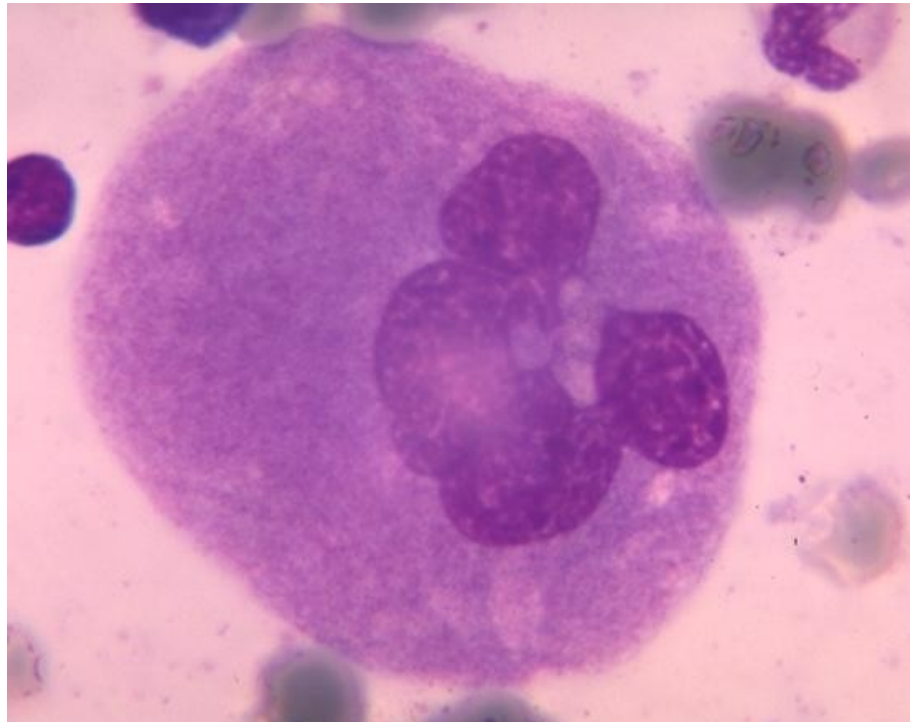
Metaphase:
Chromosomes align

Anaphase:
Chromosomes separate

Telophase:
Chromosomes relax

Endomitóza

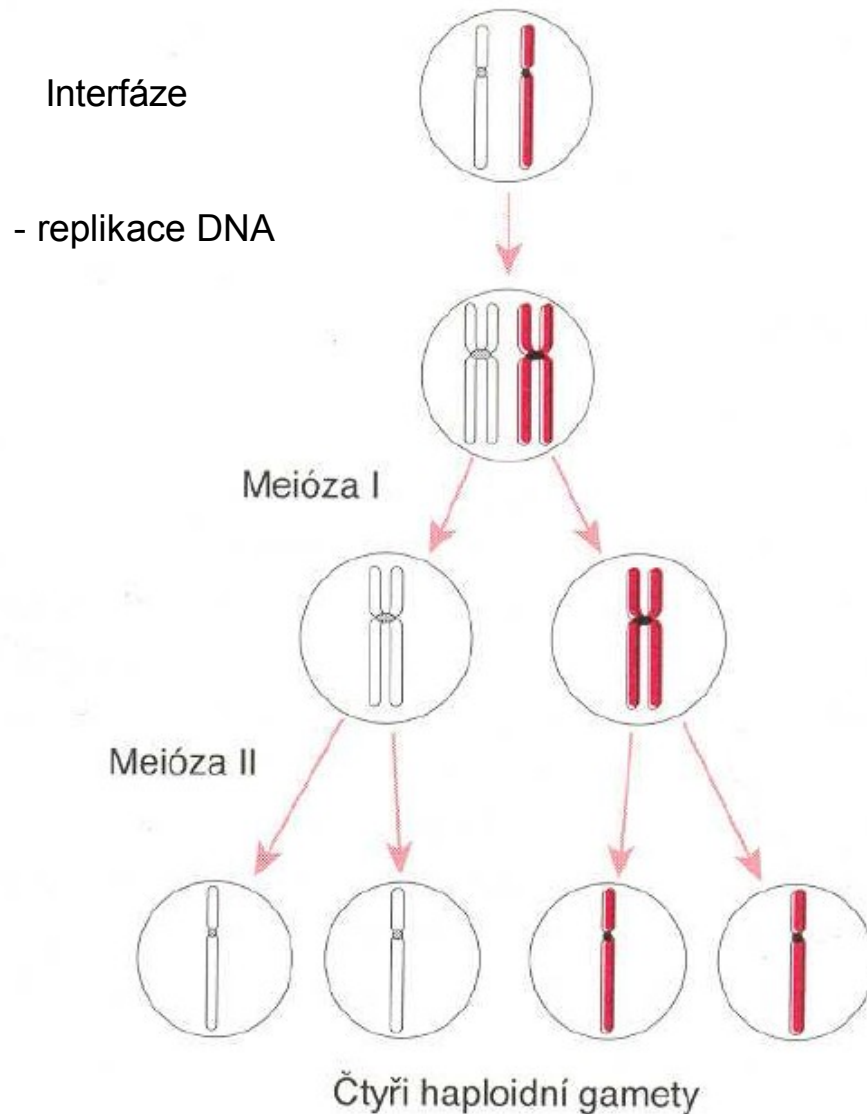
- neboli zkrácená karyokineze
- buňka vstupuje do pozměněné profáze – nedochází k rozestupu chromozomů a jádro se nedělí - vzniká polyploidní jádro
- k endomitóze dochází např. u megakaryocytů

<http://xenia.sote.hu/kortan/hematology/e/images/p1-66.jpg>

Meióza

Zjednodušené znázornění základních stadií meiózy sestávajících z jednoho cyklu replikace DNA, následovaného dvěma cykly segregace chromozomů, prvním a druhým meiotickým dělením.

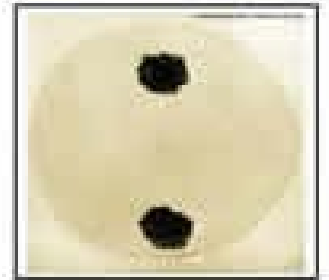
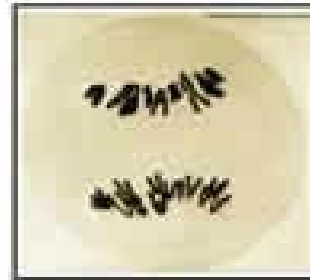
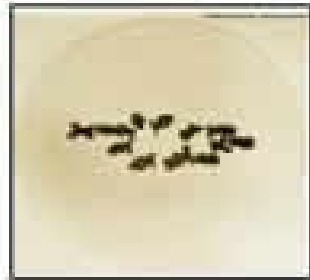
Fáze meiózy

První meiotické dělení (heterotypické)

- profáze I – dělí se do několika stadií
  - **leptotene**: spiralizace vláken DNA - chromozomy
  - **zygotene**: homologické chromozomy se přibližují k sobě a spojují v tzv. bivalent
  - **pachytene**: bivalenty jsou pozorovatelné jakožto tzv. tetrády (čtyřchromatidové komplexy), nesesterské chromatidy se kříží - dochází ke **crossing-overu** (rekombinace částí sesterských chromatid)
  - **diplotene**: uvolňuje se synaptonemální komplex mezi homologickými chromozomy
  - **diakineze**: dochází k oddalování homologických chromozomů
- metafáze I – páry chromozomů v rovníkové rovině, na mikrotubuly se váží celé (!) chromozomy (2 chromatidy)
- anafáze I – mikrotubuly se zkracují, k pólům jsou taženy celé (!) chromozomy
- telofáze I – vznikají dvě buňky s haploidním počtem chromozómů, netvoří se jaderná membrána

Druhé meiotické dělení (homotypické)

– navazuje bez interfáze, prakticky mitóza

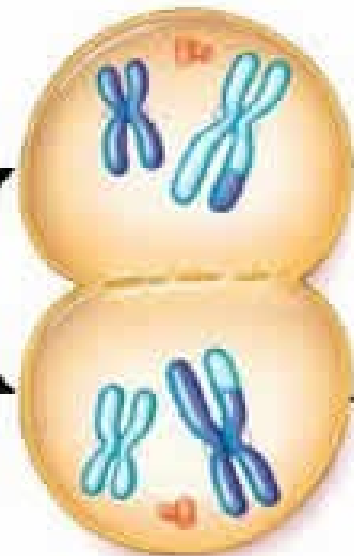
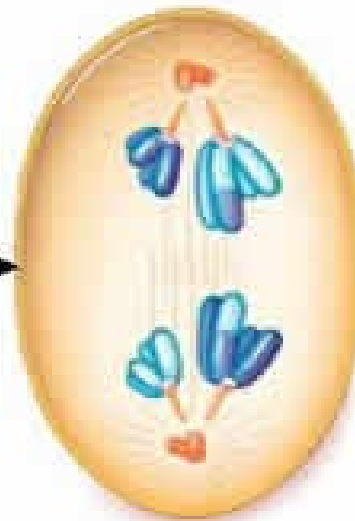
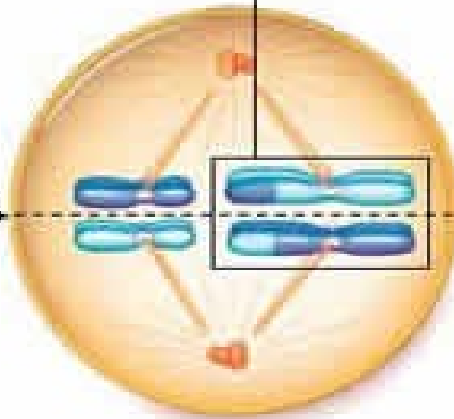
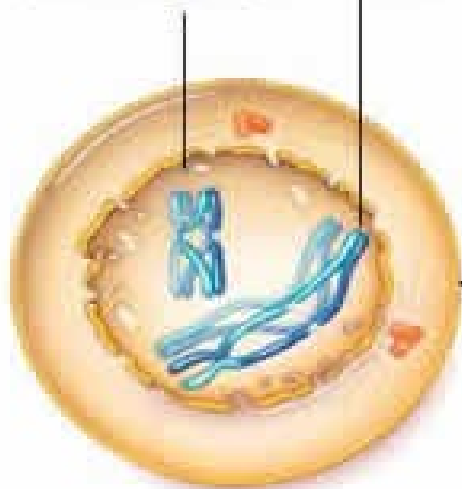
One pair of homologous chromosomes (homologues)

Homologues Condense and cross over

Homologues Align

Homologues Separate

Meiosis I result: homologues separated into 2 cells

PROPHASE I

METAPHASE I

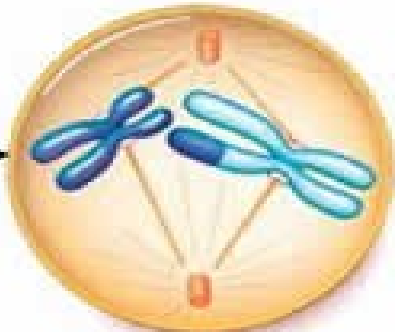
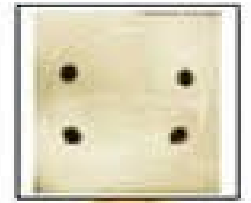
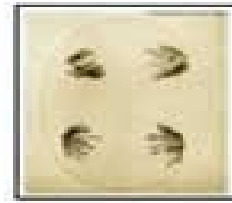
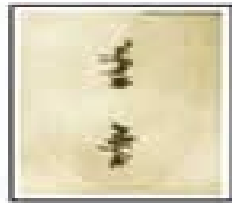
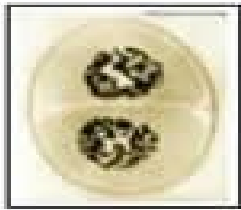
ANAPHASE I

TELOPHASE I

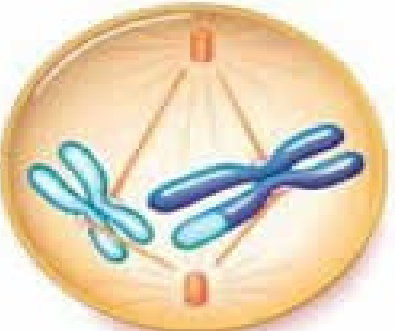
©2001 Brooks & Cole - Thomson Learning

MEIOSIS I: Separate the Homologues

there is no DNA replication between the two divisions

TELOPHASE II

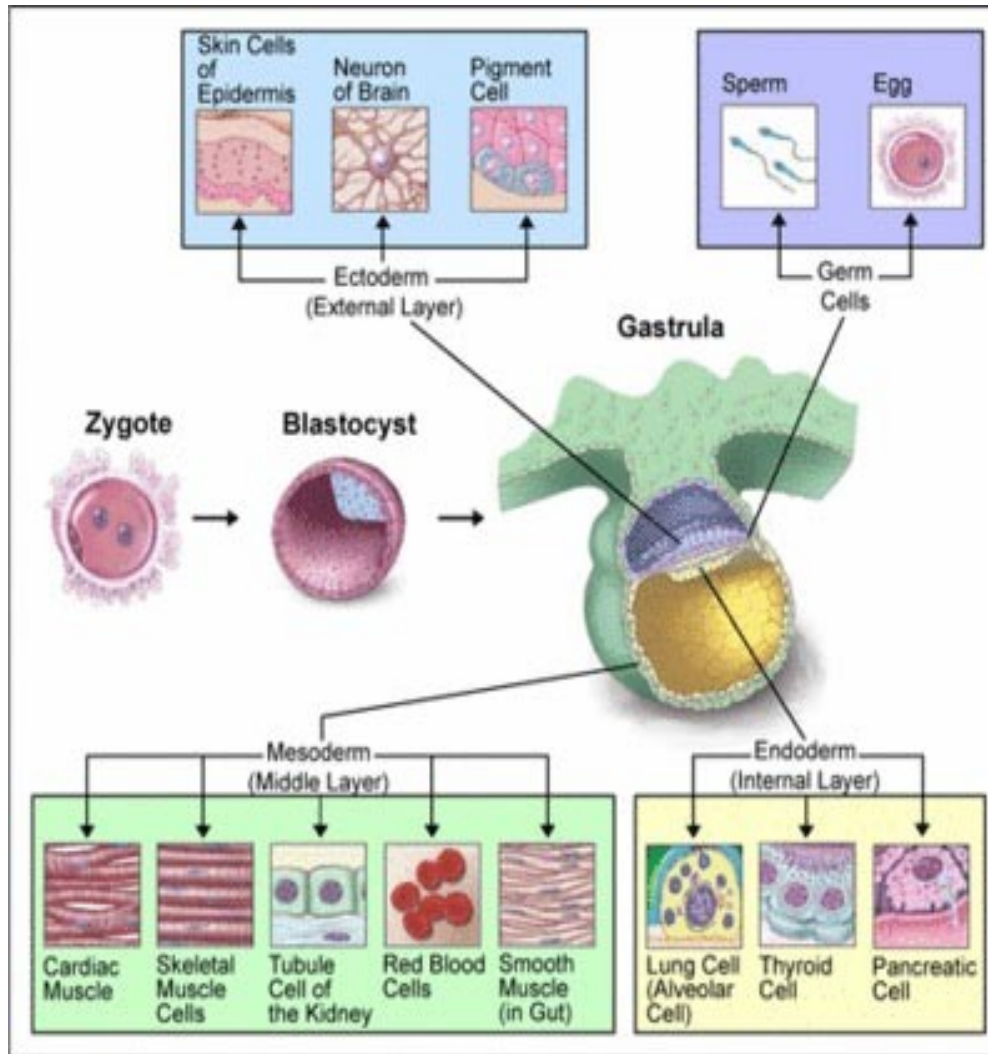
PROPHASE II

METAPHASE II

ANAPHASE II

MEIOSIS II: Separate the Sister Chromatids (by mitosis)

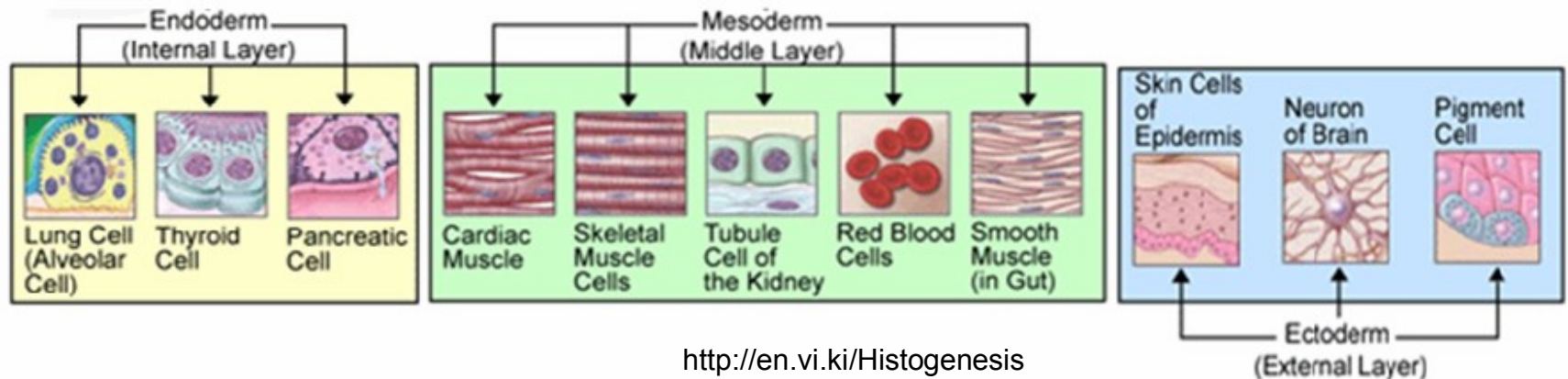
Diferenciace buněk

- specializace buněk uskutečňovaná postupným zapojováním jednotlivých částí genomu (*vznik specializovaných typů buněk z původně nediferencovaných buněk*)
- úloha signálů z okolí buňky = vzájemné interakce buněk v mnohobuněčném organismu, tkáni

Tkáně

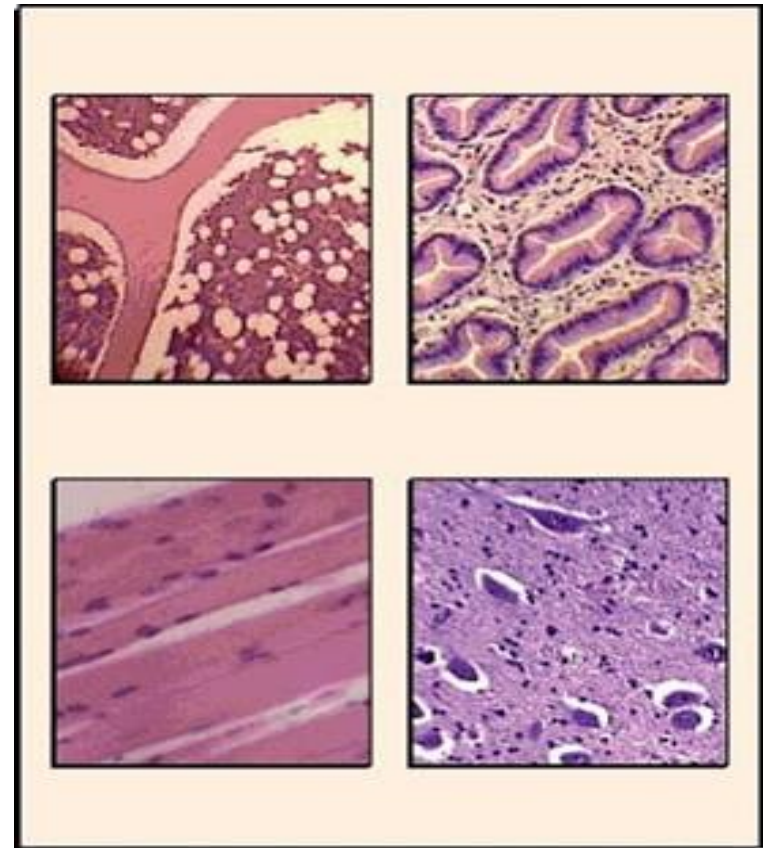
- Tkáň – soubor morfologicky i funkčně podobných buněk
- Diferencují ze zárodečných listů: **ektoderm**, **entoderm**, **mezoderm** (primitivní embryonální pojivo **mezenchym**) - histogeneze

Typy tkání

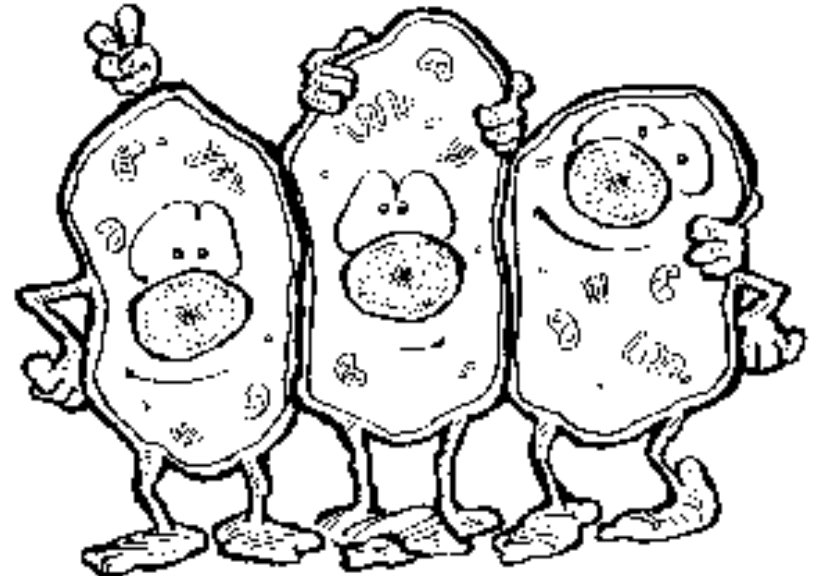
- Epitelová
- Pojivová
- Svalová
- Nervová

vazivo
chrupavka
kost
(krev)

Epitelová tkáň - základní charakteristika

- Tvoří pokryv těla, vystýlá dutiny orgánů a vývody, tvoří parenchym endokrinních žláz, ledvin, jater atd.
- je derivátem všech tří zárodečných listů
- je složena z **velmi těsně na sebe naléhajících buněk**
- je **bezcévná**, výživu získává difúzí z krevních cév uložených v pojivové tkáni
- funkce:
  - **ochranná**
  - **sekreční**
  - absorpční, vylučovací, sensorická..

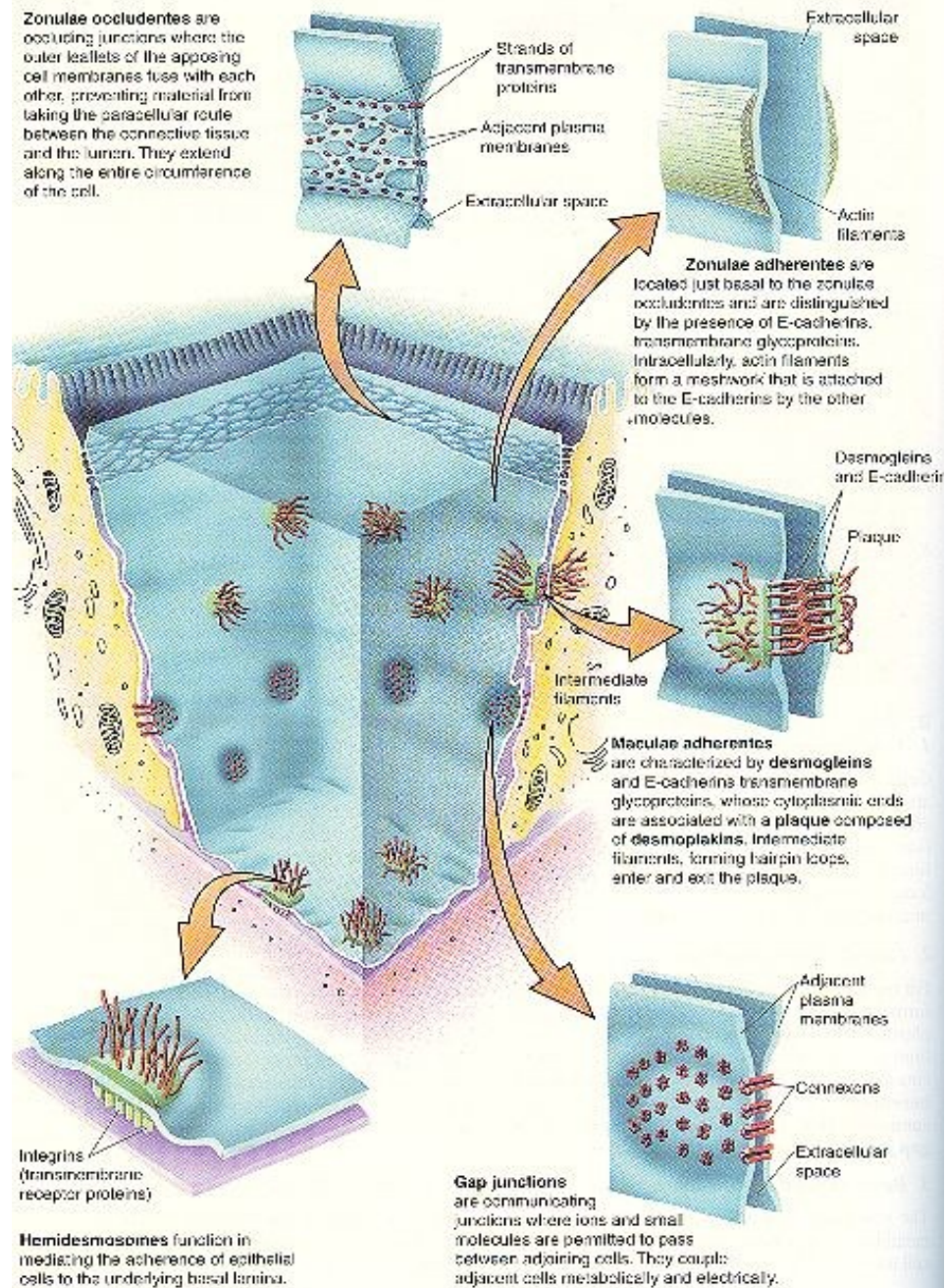

Epitelové buňky jsou polarizované

- apex – mikrovilky, řasinky..
- laterální části — zonula occludens, adherens, nexusy, desmosomy..
- base – basální membrána, hemidesmosomy

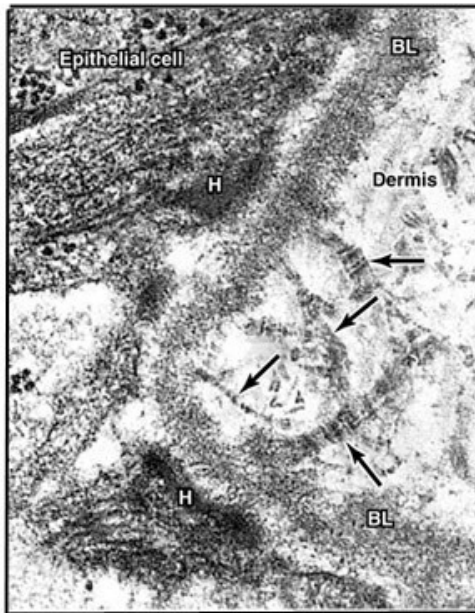
GRAPHIC 2-1. Junctional Complex

Bazální membrána (0,5 - 1 μm)

- **lamina basalis** (100-200 nm) – lamina rara, lamina densa, amorfní kolagen IV, GP laminin a fibronektin a PG heparansulfát (deriváty epitelu)
- **lamina fibroreticularis** 50-500 nm – plošná síť retikulárních vláken – jen u epitelů
- hemidesmosomy

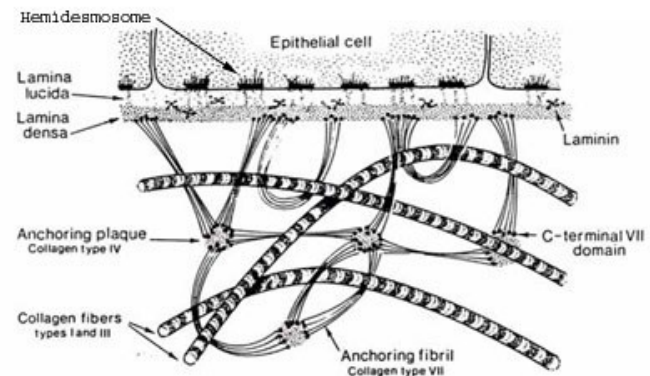
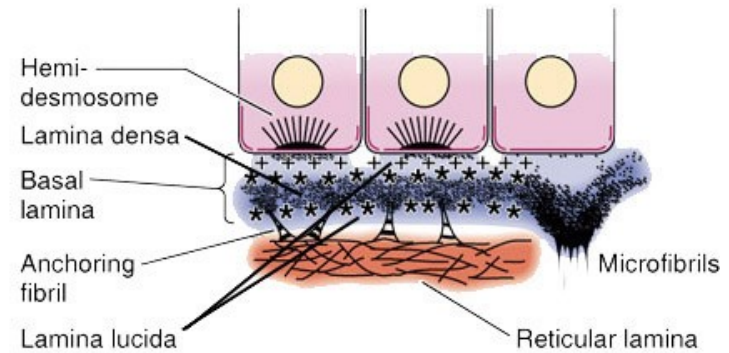
BL = Basal lamina

H = Hemidesmosome

→ = anchoring fibrils

The Ultrastructure of Basal Laminae

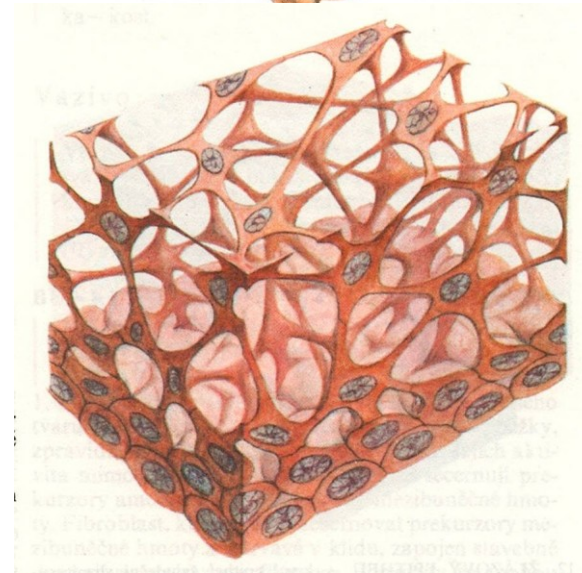
(from Basic Histology, 10th edition)

Funkce: ukotvení epitelu, filtrace, mezibuněčná komunikace

Klasifikace epitelů - podle uspořádání buněk

- **plošné epitel**
- **trámčitý** – typický pro uspořádání buněk jater a endokrinní žlázy
- **retikulární** – tvoří *cytoreticulum* /hvězdčité buňky tvoří síť– thymus/

Klasifikace epitelů - podle funkce

Krycí

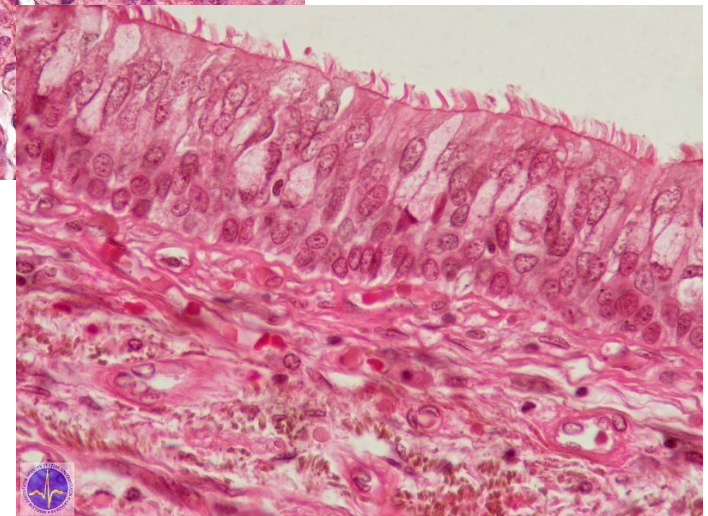
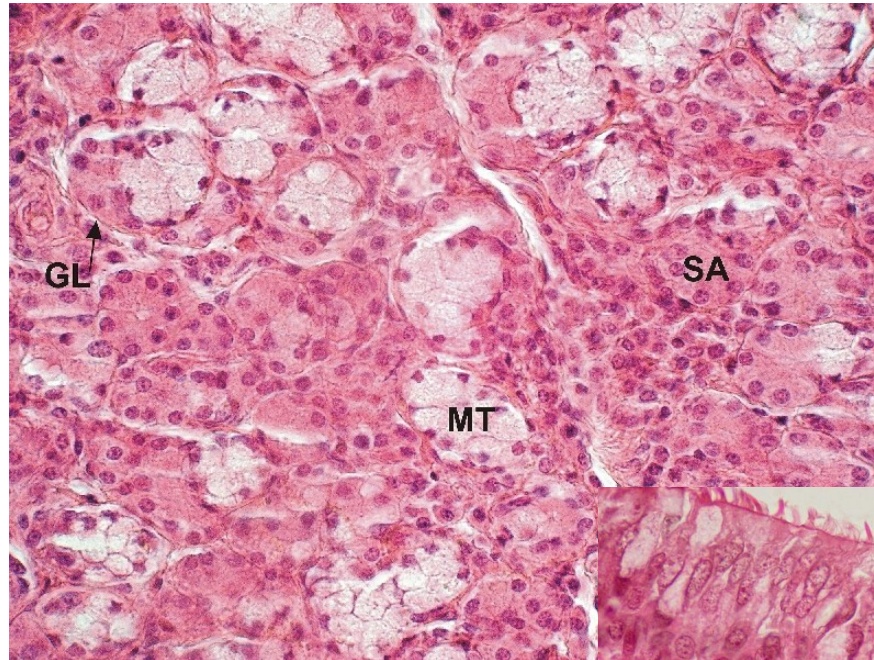
Žlázový

Resorpční

Respirační

Smyslový

Svalový (myoepitelové buňky)

Klasifikace krycích epitelů

- podle počtu vrstev buněk, podle tvaru buněk, které se nacházejí v nejsvrchnější vrstvě

Jednovrstevné

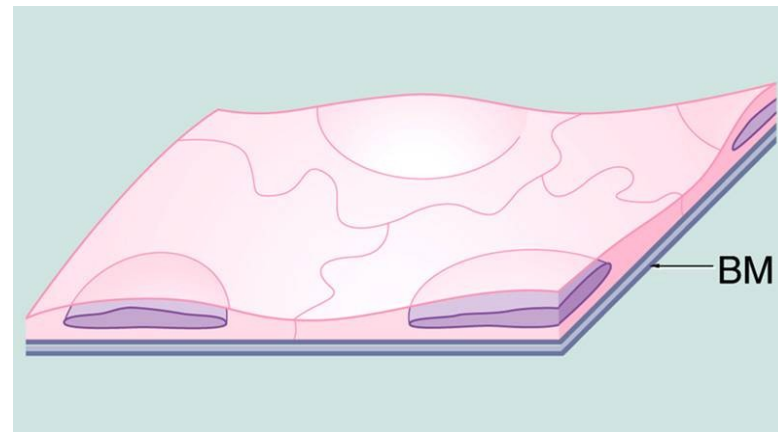
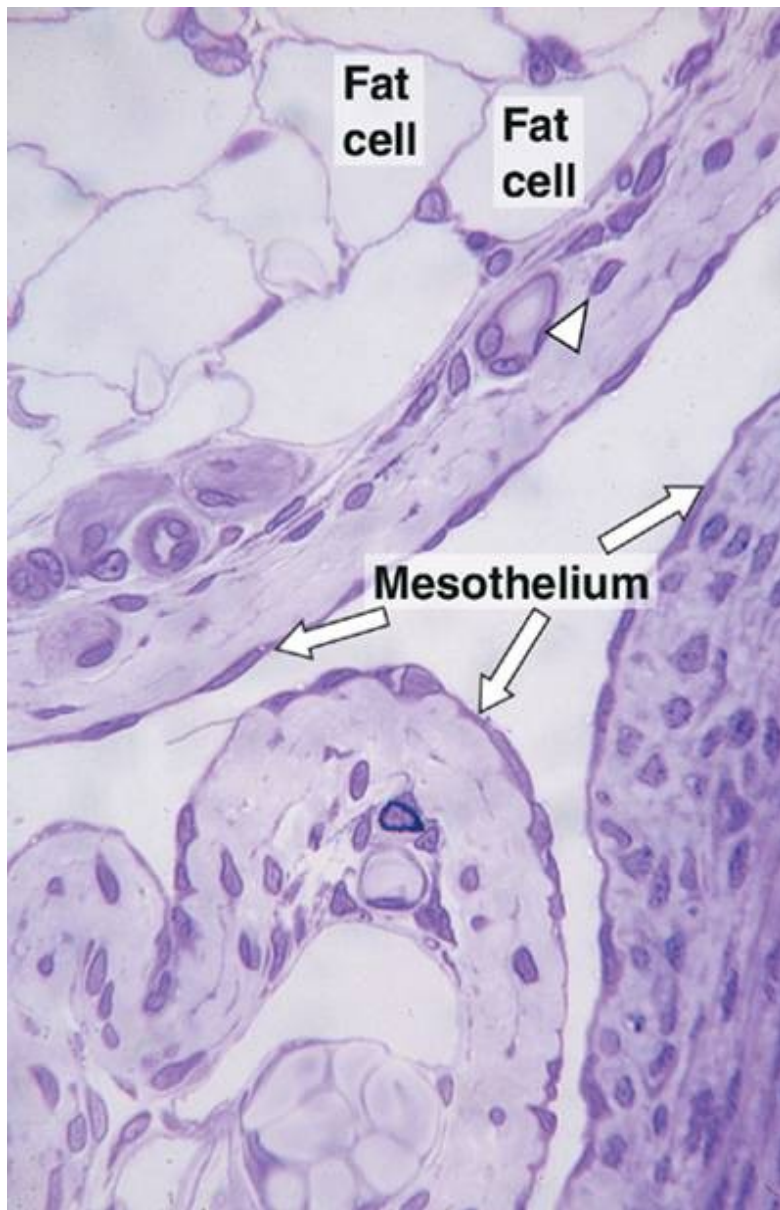
- Jednovrstevný plochý /dlaždicový/
- Jednovrstevný kubický
- Jednovrstevný cylindrický
- Víceřadý cylindrický

Vrstevnaté

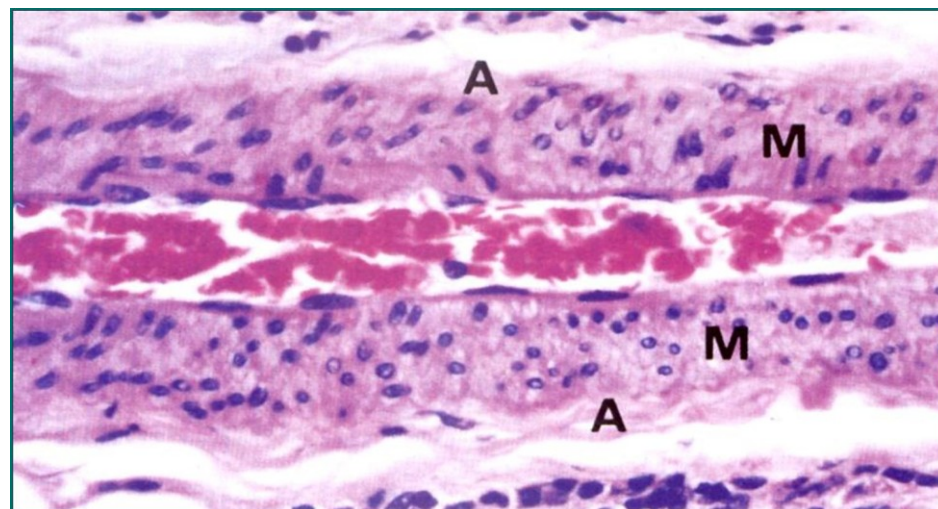
- Vrstevnatý dlaždicový nerohovějící
- Vrstevnatý dlaždicový rohovějící
- Vrstevnatý cylindrický
- Přechodný

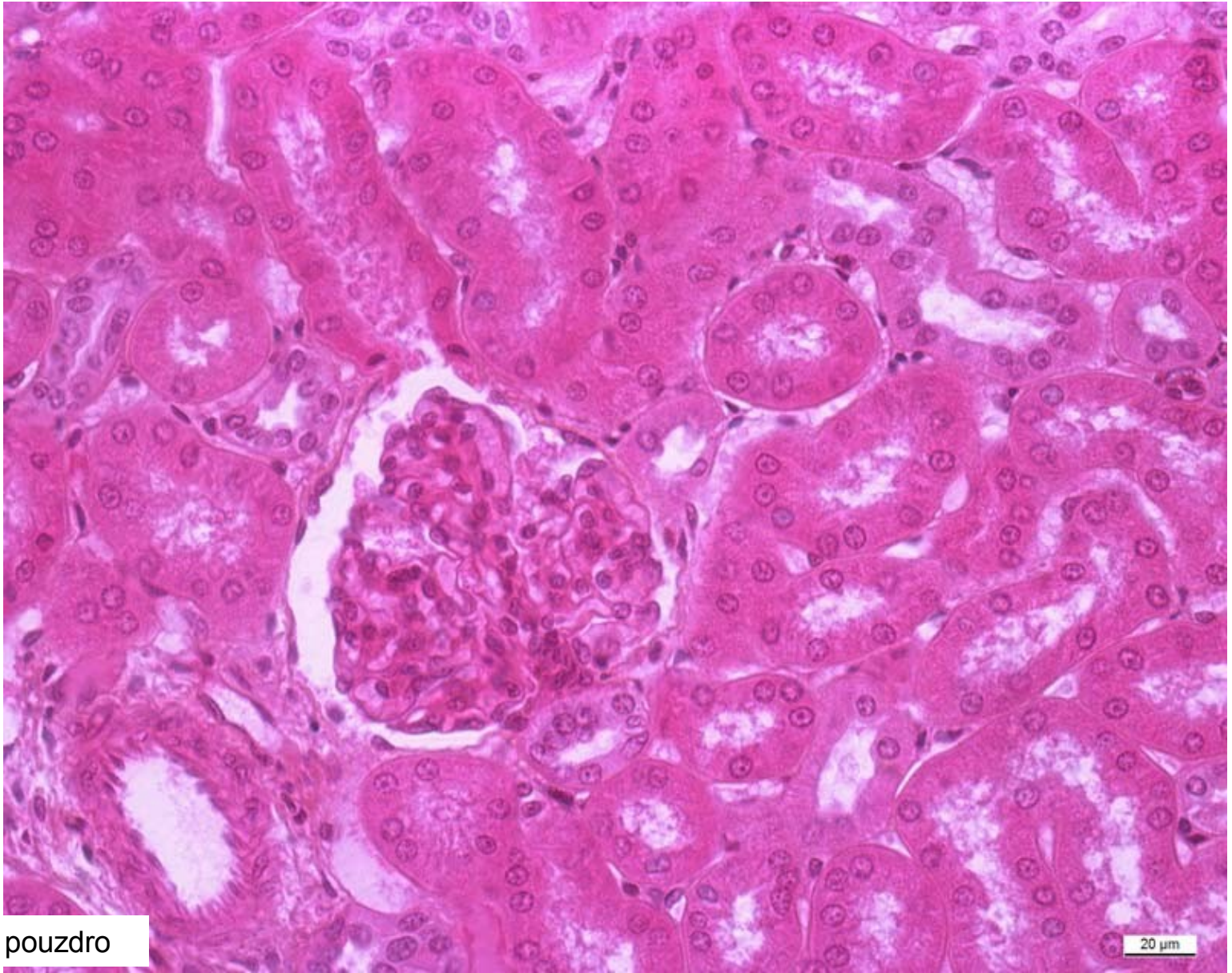
Jednovrstevný plochý epitel

endotel

Jednovrstevný plochý epitel

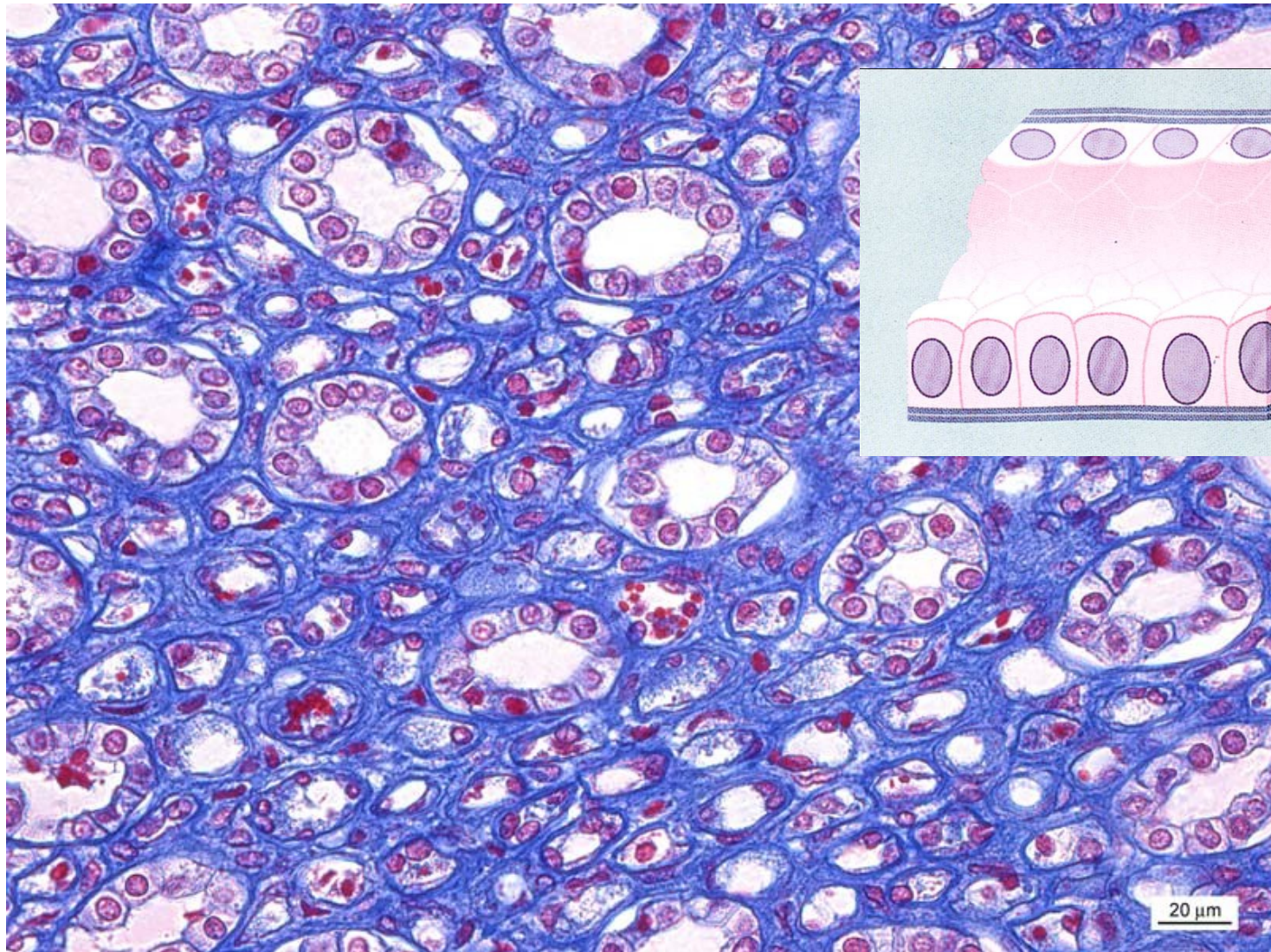

Bowmanovo pouzdro

20 μ m

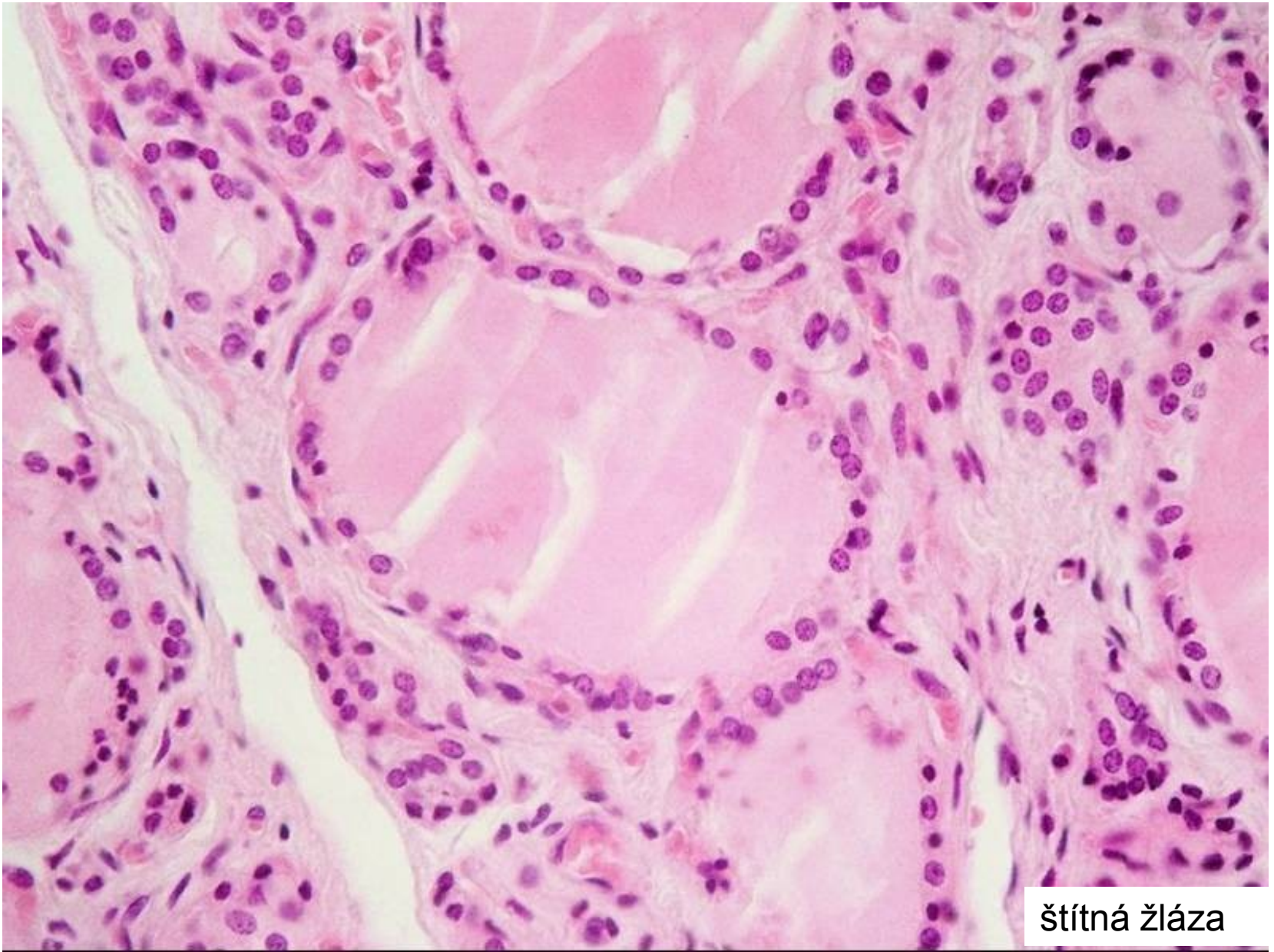
Jednovrstevný kubický epitel

výška i šířka těchto buněk jsou stejné, jádra jsou kulovitá, obvykle v centru buňky

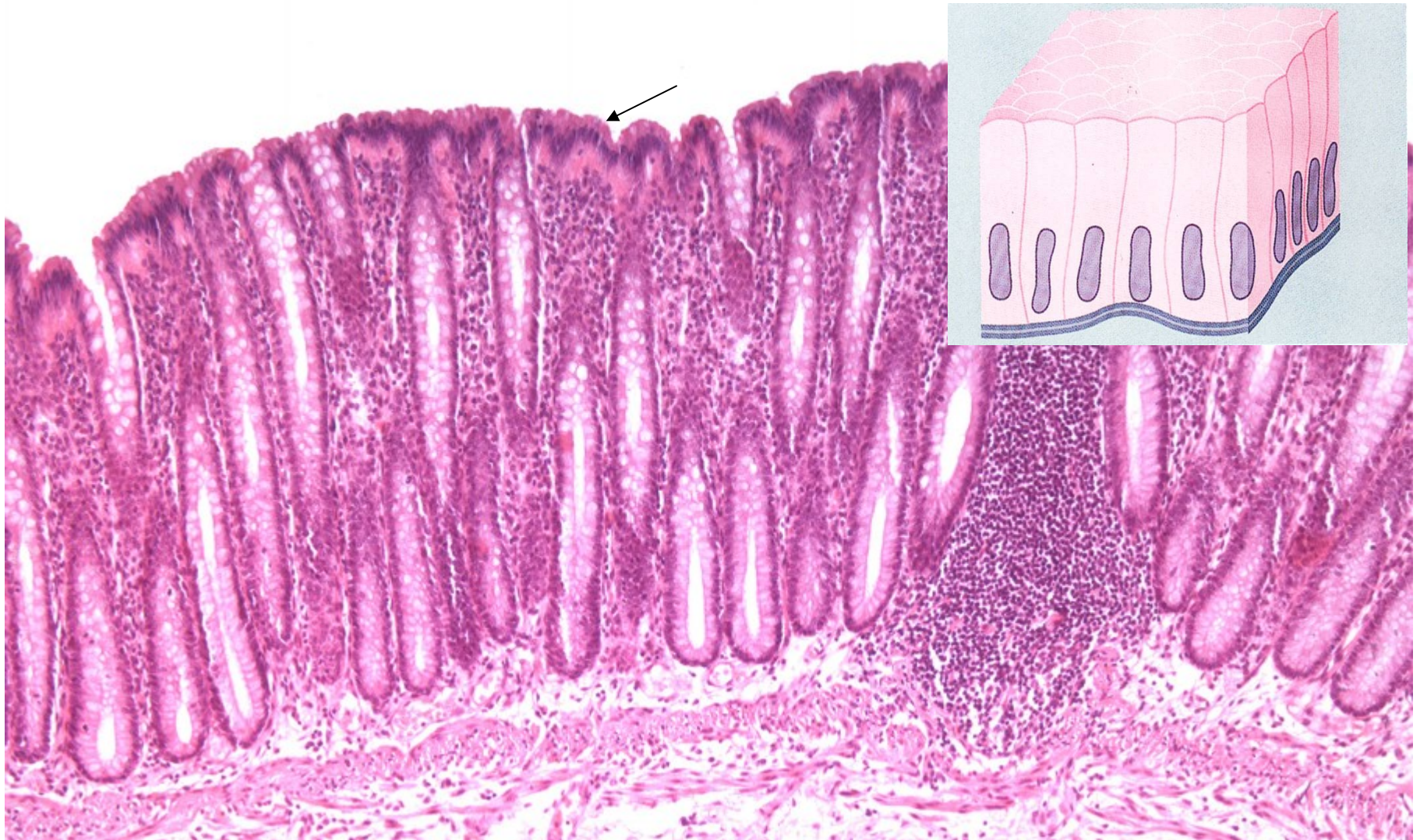
Jednovrstevný kubický epitel

štítná žláza

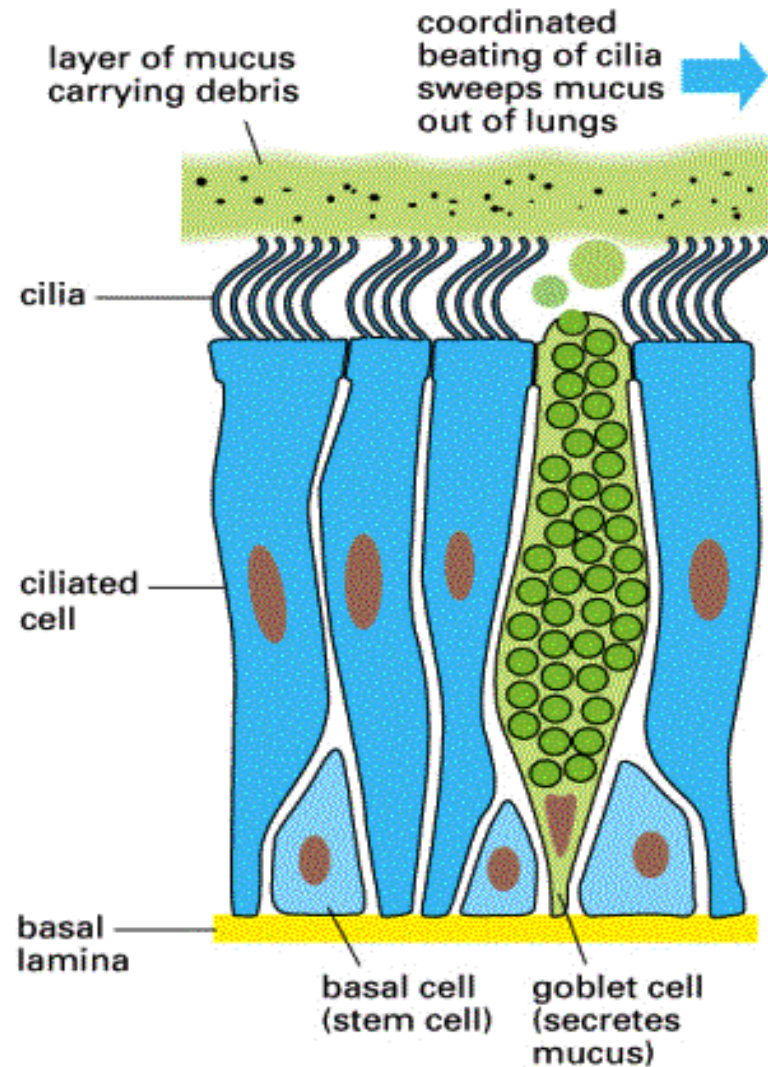
Jednovrstevný cylindrický epitel

výška buněk větší než šířka, jádro oválné, uložené při bazi

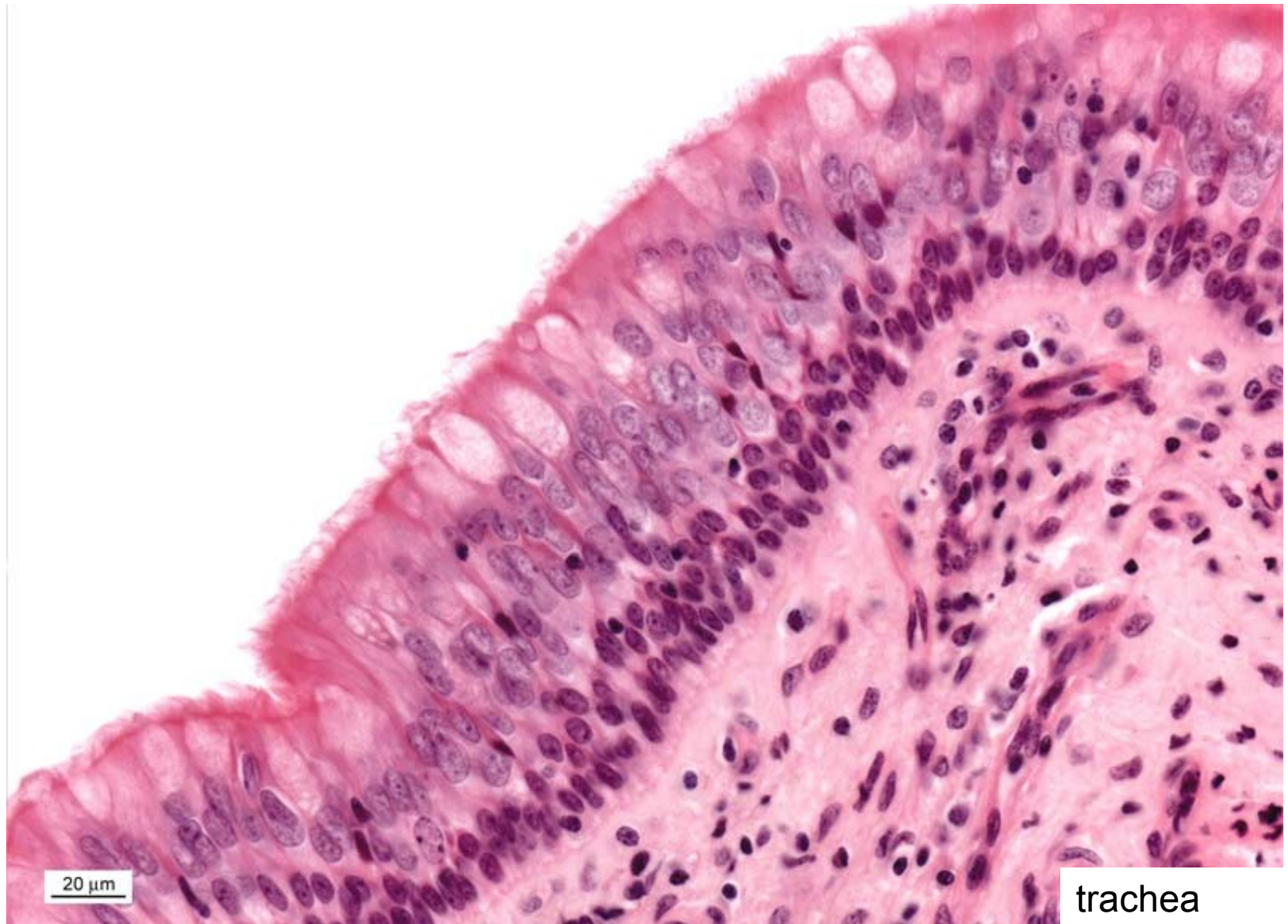
Víceřadý cylindrický epitel

- všechny buňky leží na b.m., ale jádra jsou uložena ve více úrovních (řadách)
- více typů buněk – nízké **bazální buňky**, vřetenovité a vysoké **cylindrické buňky** (s řasinkami)
- epitel obsahuje četné pohárkové buňky

Víceřadý cylindrický epitel

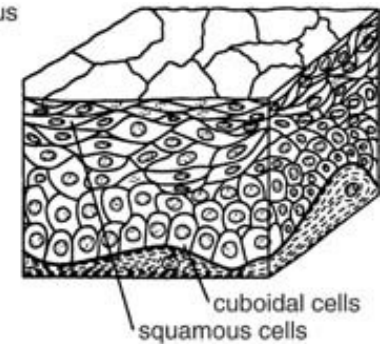

Vrstevnaté epitelý

- několik vrstev buněk
- **všechny buňky nedosahují b.m.**
- buňky povrchových vrstev
  - oploštělé
  - kubické
  - cylindrické
- vrstva na basální membráně – **basální vrstva**, dává vznik buňkám v ostatních vrstvách
- počet vrstev je různý

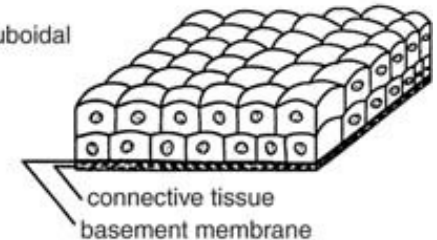
stratified squamous

Cells: squamous cells apically, but basal layers vary from cuboidal to columnar
Nuclei: centrally located
Functions: protection

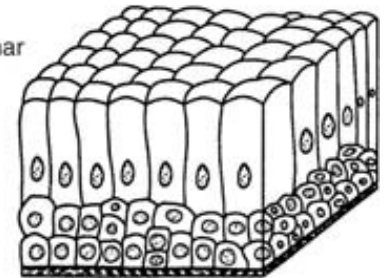
stratified cuboidal

Cells: two layers
Nuclei: centrally located, and spherical
Functions: absorption, secretion

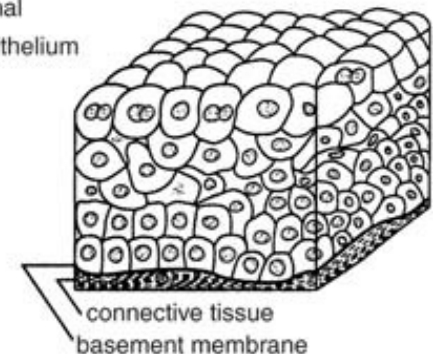
stratified columnar

Cells: single layer of columnar cells on several layers of cuboidal (or many sided) cells
Nuclei: basal and oval
Functions: protection, secretion

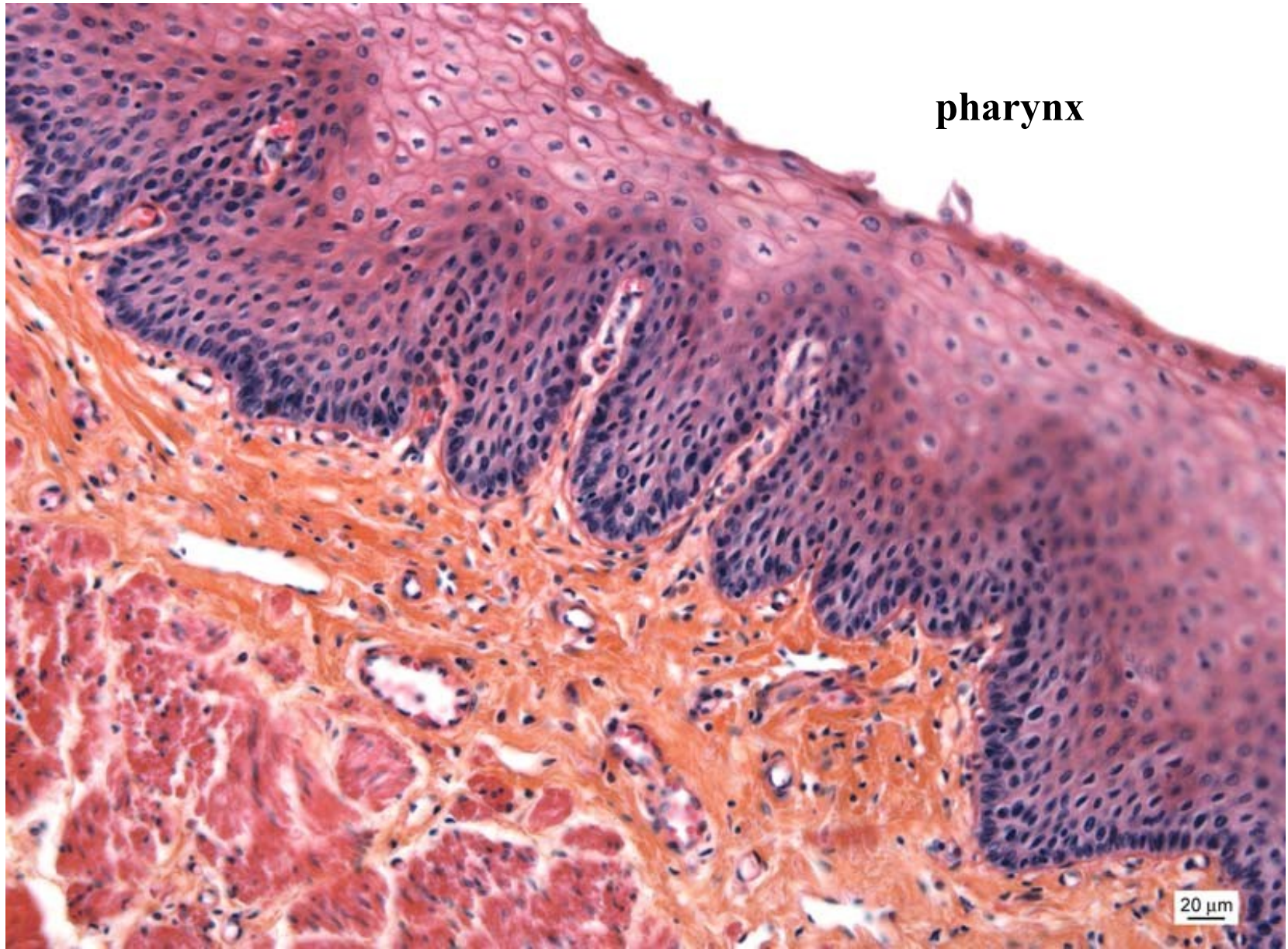
transitional epithelium

Cells: vary depending on stretch, apical cells often large, round, and binucleated
Nuclei: centrally located
Functions: distention (occurs only in bladder, ureter, and urethra)

Vrstevnatý dlaždicový epitel - nerohovějící

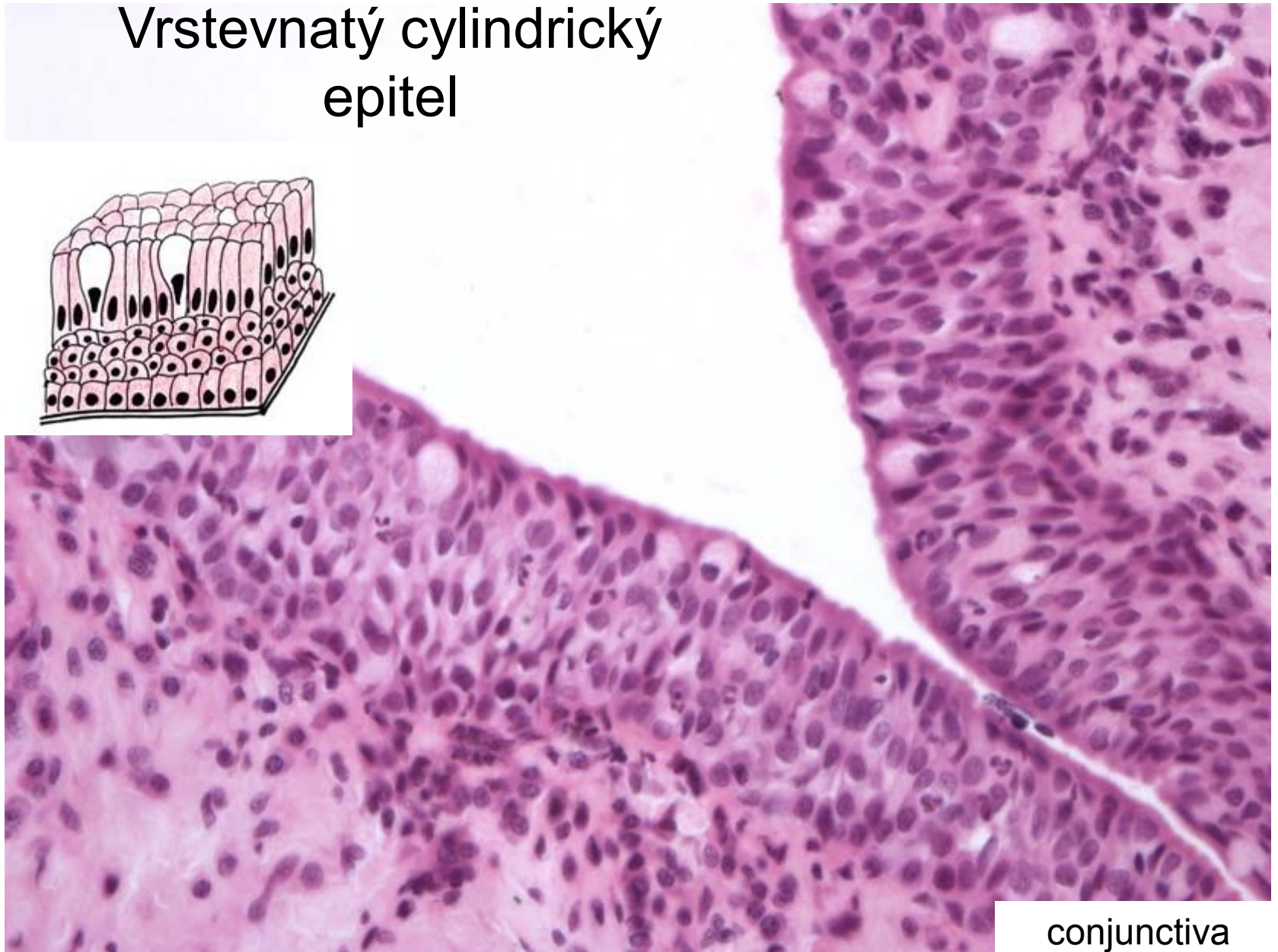
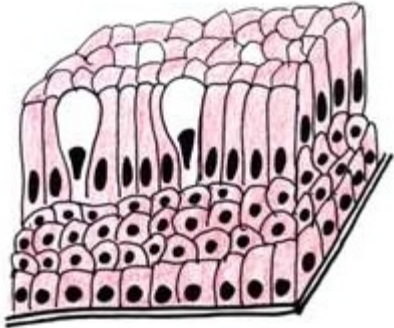
Vrstevnatý dlaždicový epitel – rohovějící

Vrstevnatý cylindrický epitel

- vzácný
- basální a povrchová vrstva – cylindrické buňky
- výskyt:
  - pars spongiosa urethrae masculinae
  - conjunctiva
- epitel **přechodních zón** – kde vrstevnatý dlaždicový se mění na víceřadý cylindrický - epiglottis, palatum molle

Vrstevnatý cylindrický epitel

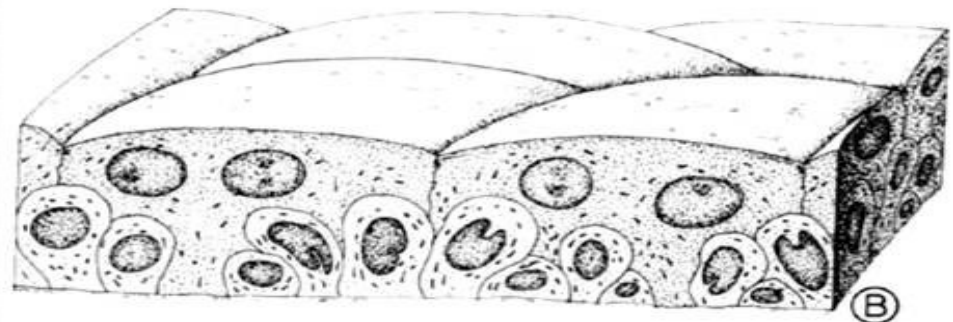
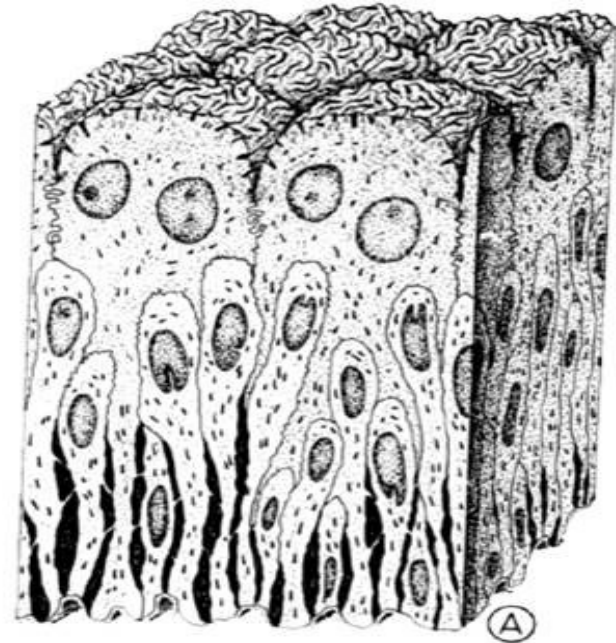

conjunctiva

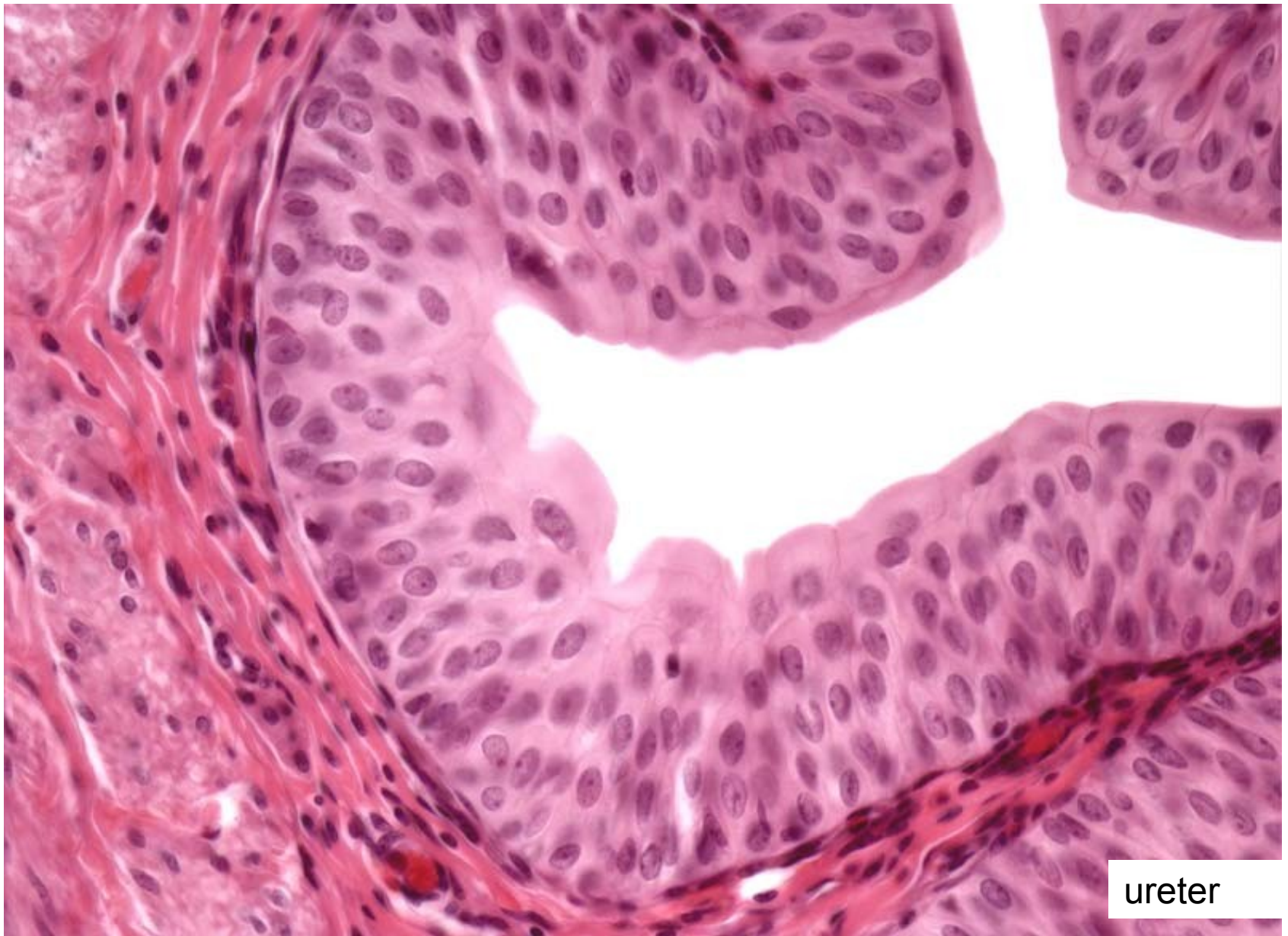

Přechodný epitel

- mění se počet vrstev
- různá velikost i tvar buněk
  - na basální membráně
    - polyedrické
    - střední vrstva
      - hruškovité
    - povrchová vrstva
      - různý tvar v závislosti na stavu orgánu
- v **kontrahovaném** stavu
  - velké, kulaté, 2x větší než ostatní, některé i dvoujaderné, překrývají více buněk pod sebou
- v **relaxovaném** stavu
  - buňky se oplošťují
  - dlaždicové

Přechodný epitel

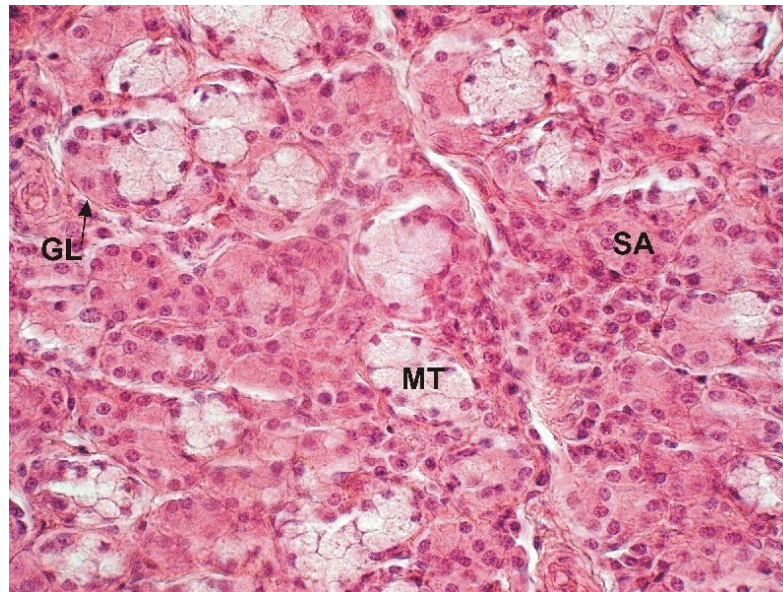

ureter

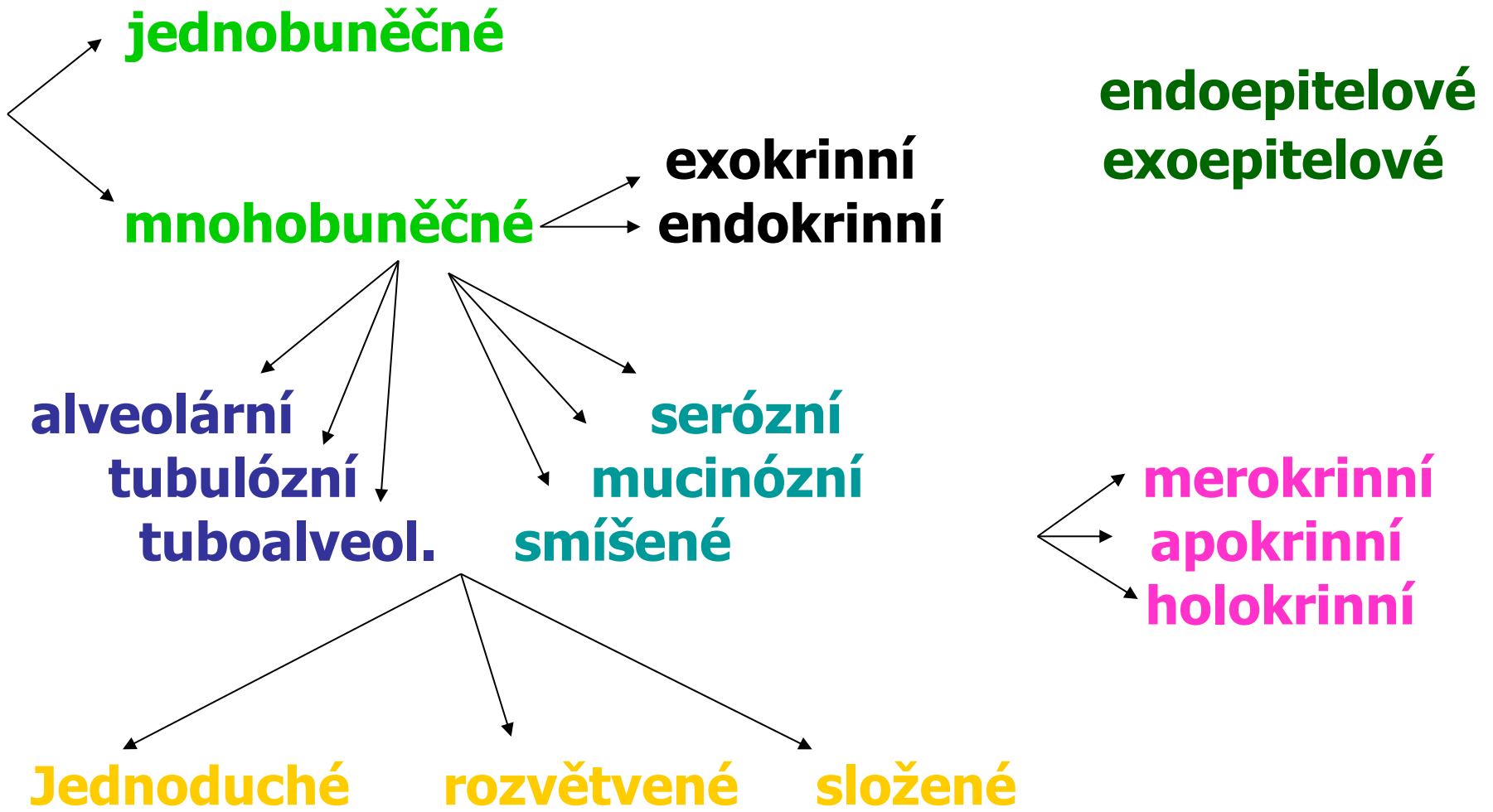

Žláznový epitel

- specializované epitelové buňky – žláznové
- syntéza makromolekul – proteiny, glykoproteiny, lipidy, (GER, GA, sekreční granula)

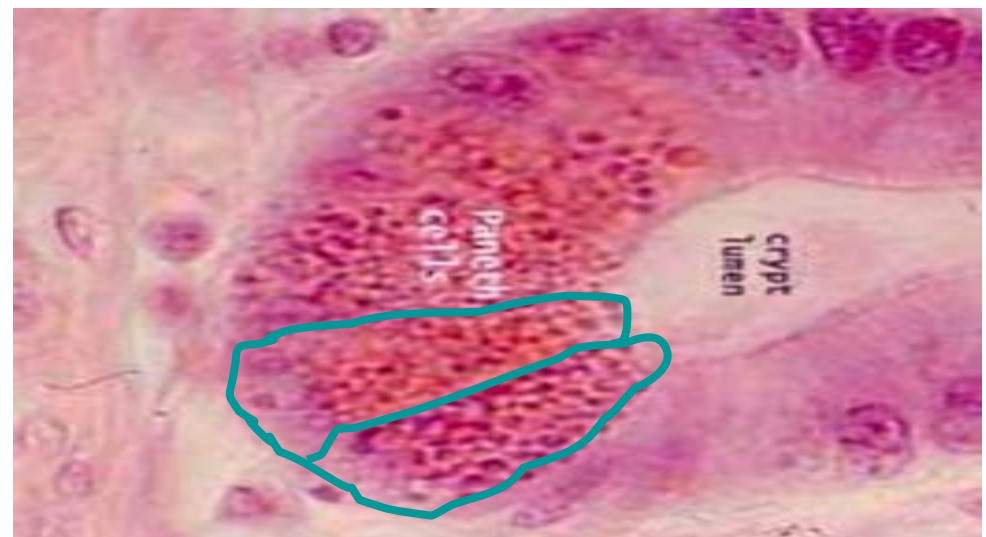
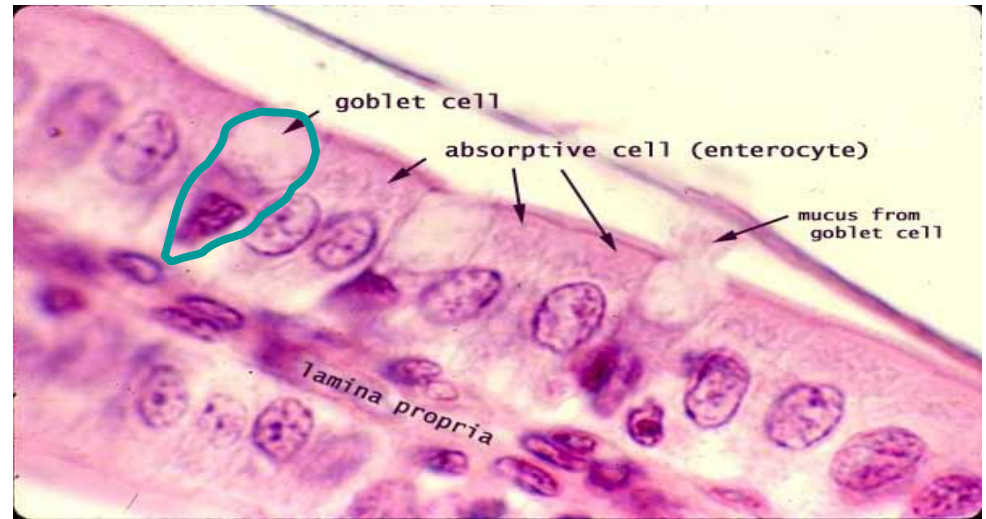

Klasifikace žláz

Jednobuněčné žlázy

- Jednotlivé žlázné buňky v epitelu
př.:
pohárkové bb.,
Panethovy bb.,
gastro-entero-
endokrinní bb.

Exokrinní x Endokrinní žlázy

- **Exokrinní žlázy** – uvolňují sekret do systému vývodů
- **Endokrinní žlázy** – nemají vývody; uvolňují sekret do krve v kapilárách, které tvoří hustou síť kolem trámců žlázových buněk

Exoepitelové x Endoepitelové žlázy

- Exoepitelové žlázy – ve vazivu, pod bazální membránou epitelu.
- Endoepitelové žlázy – ojedinele nebo ve skupinách jsou žlázové buňky součástí epitelu a s jeho buňkami nasedají na bazální membránu.

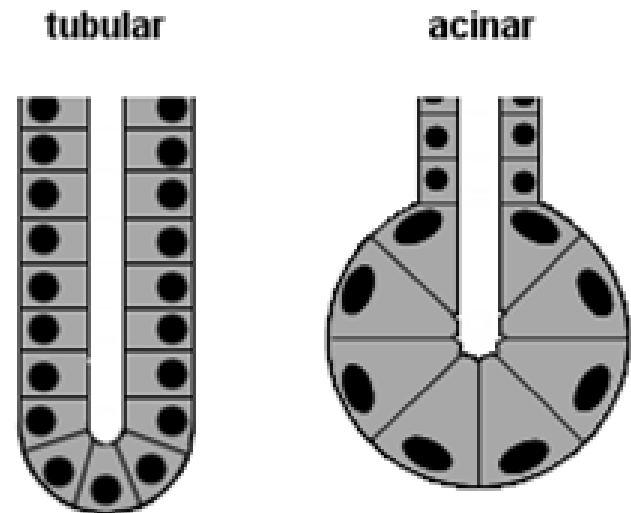

Mnohobuněčné žlázy

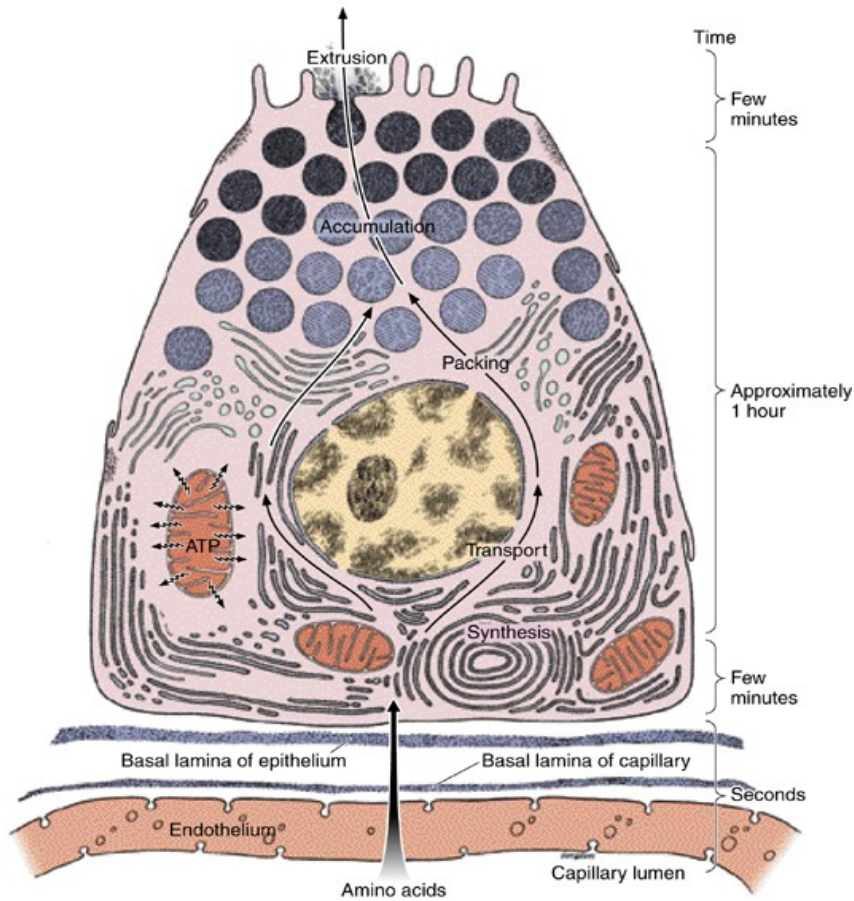
klasifikace podle sekrečního oddílu

Žlázové buňky uspořádané do sekrečních jednotek:

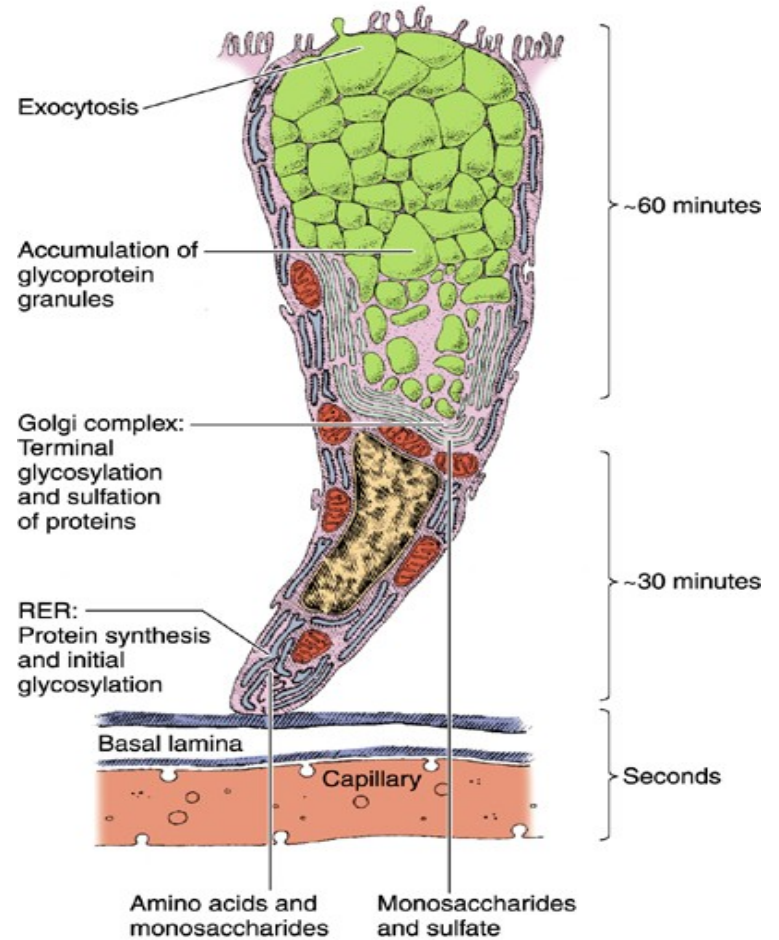
- alveolární žláza - acinus (alveolus)
- tubulózní žláza - tubulus
- tuboalveolární žláza

Klasifikace žláz podle typu sekretu

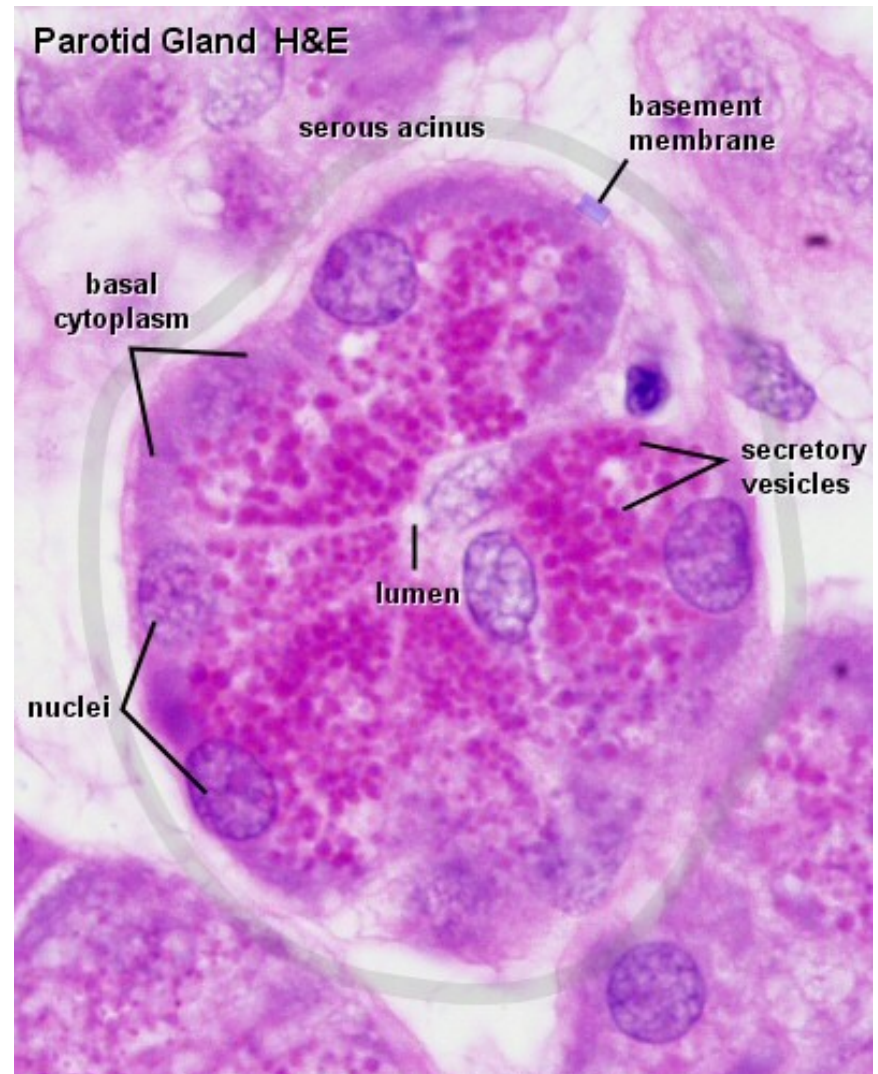
Serózní buňka

Mucinózní buňka

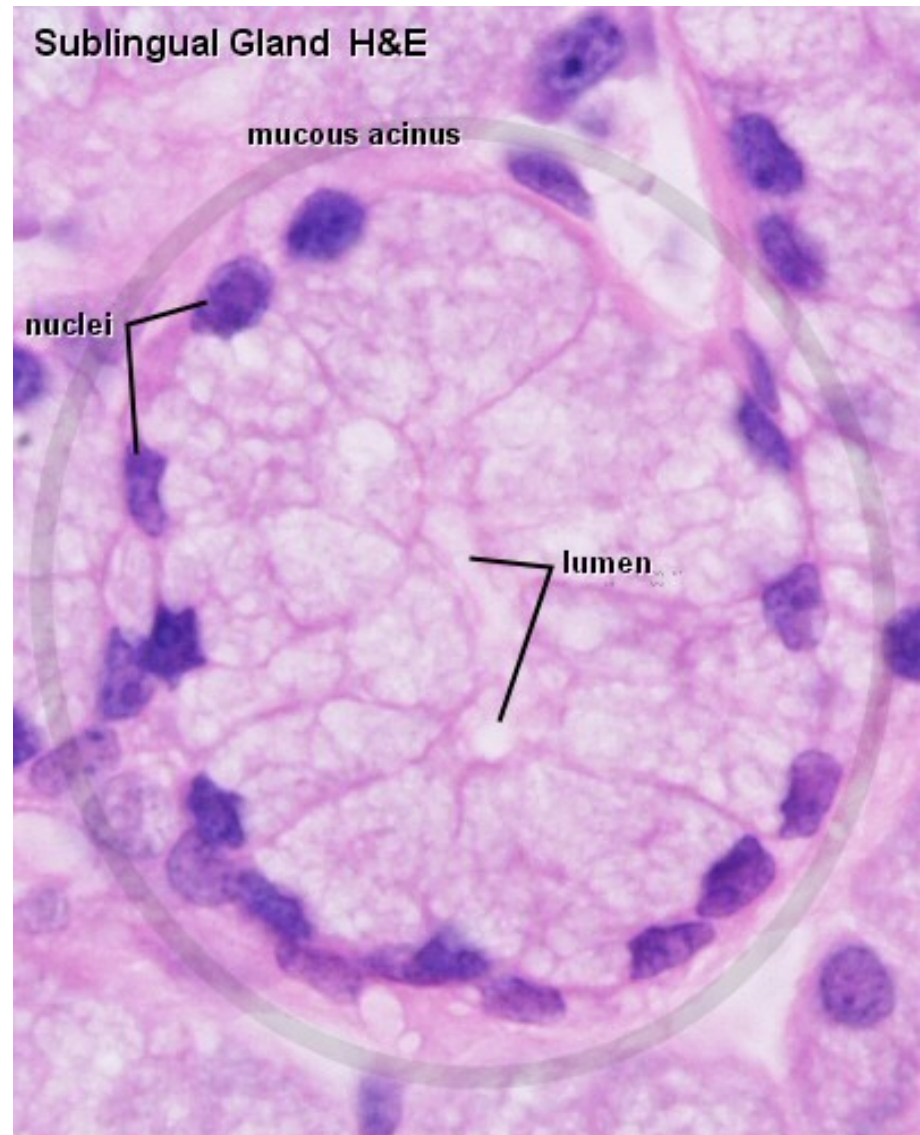
Serózní žláza

- Sekreční oddíly - **alveoly** (aciny) - **malé centrální lumen**
- Serózní buňky - zaobleně trojboký popř. pyramidový tvar, **bazofilní cytoplazma** a **kulovité jádro** v bazální třetině buňky
- Nad jádrem **sekreční (zymogenní) granula**.
- Sekret má nižší viskozitu (vodnatý)

Mucinózní žláza

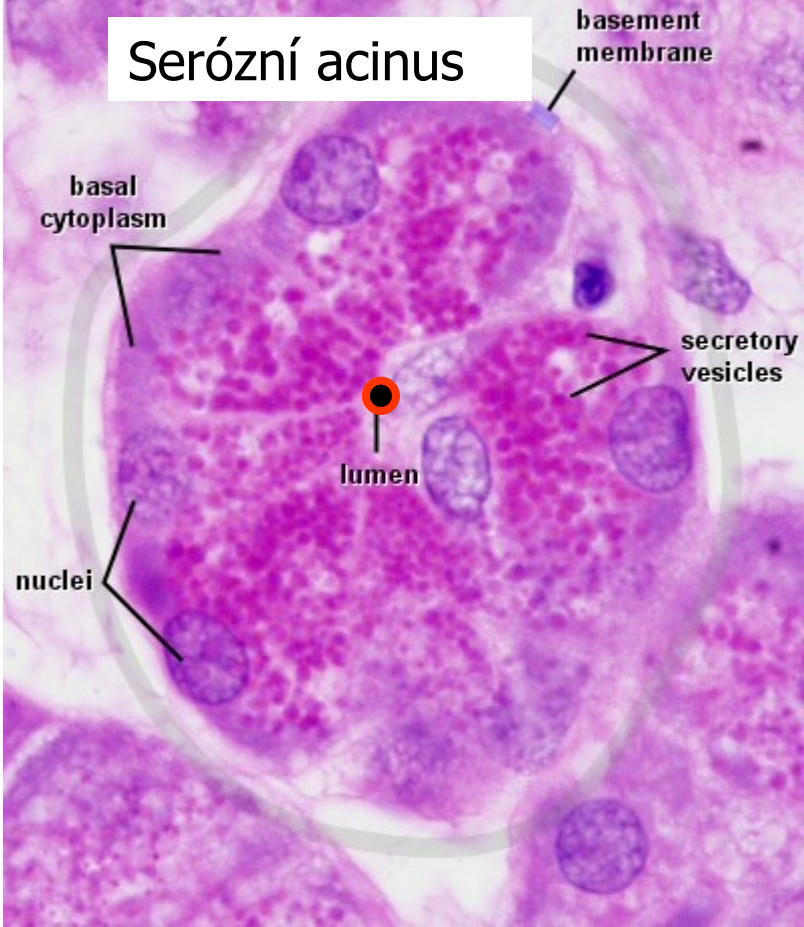
- Sekreční oddíly - **tubuly**
lumen dobře rozeznatelné
- **Vyšší**, nepravidelně
hranolovité buňky, **jádro**
miskovitě **oploštělé** při
bazální membráně
- Cytoplazma - váčky s
viskózním sekretem
(nebarví se)

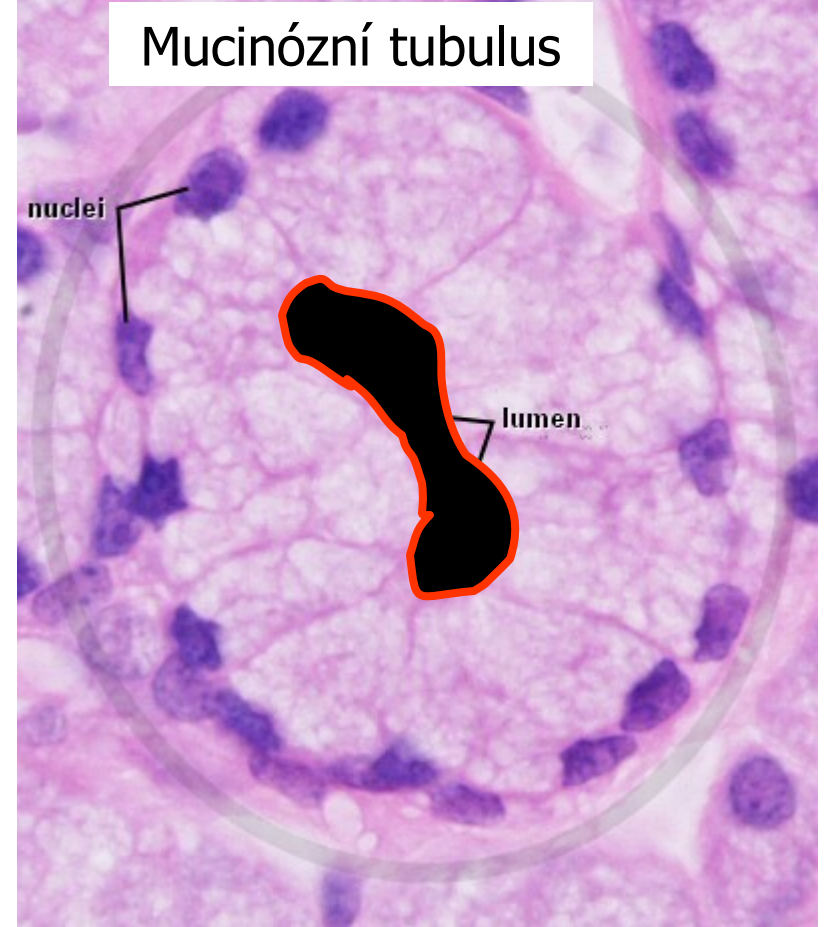
Parotid Gland H&E

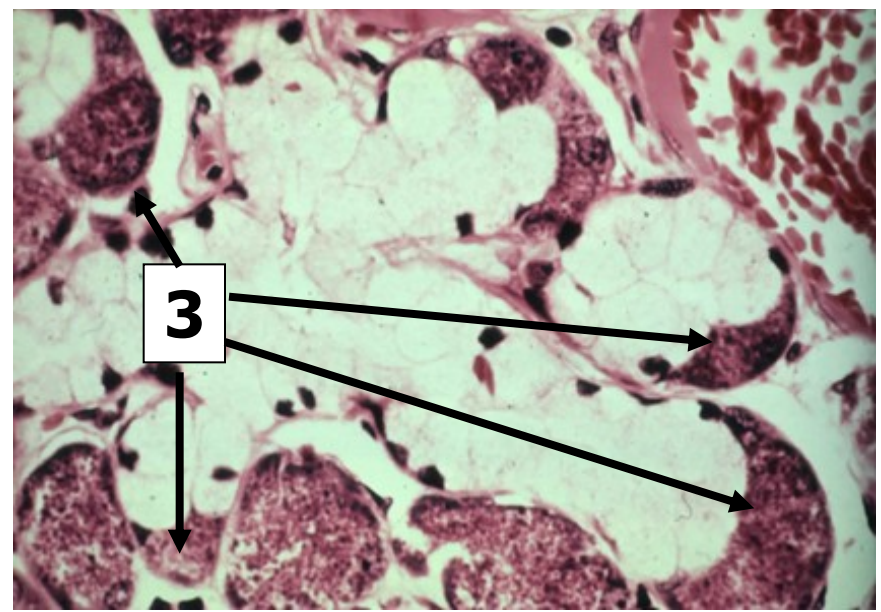
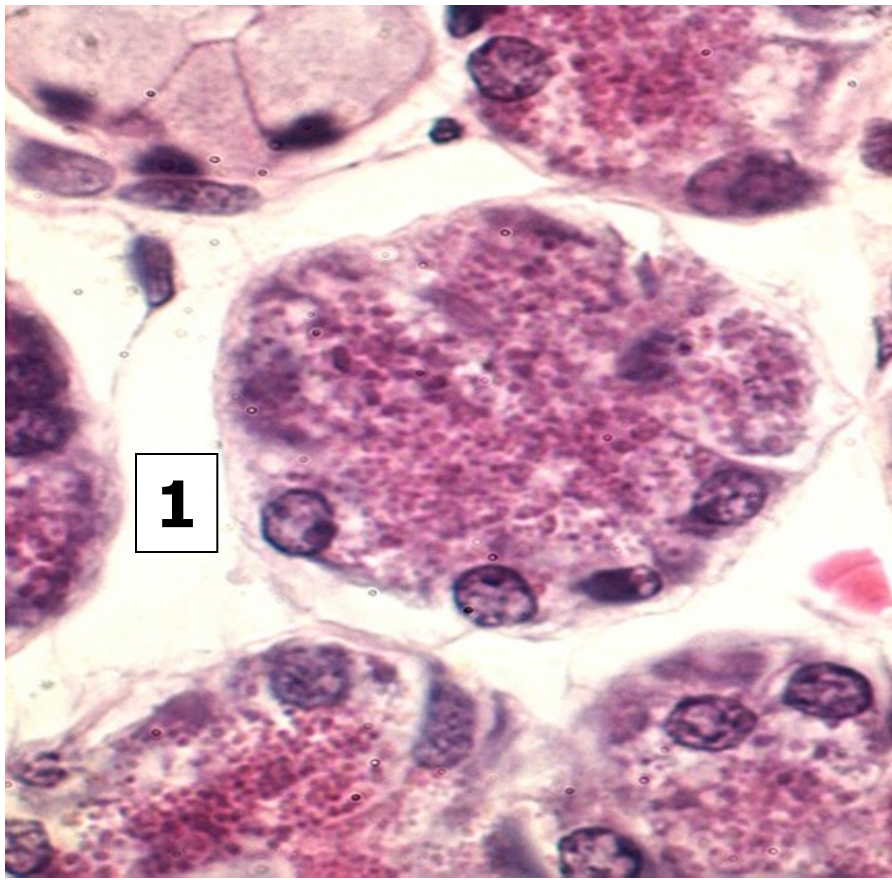
Serózní acinus

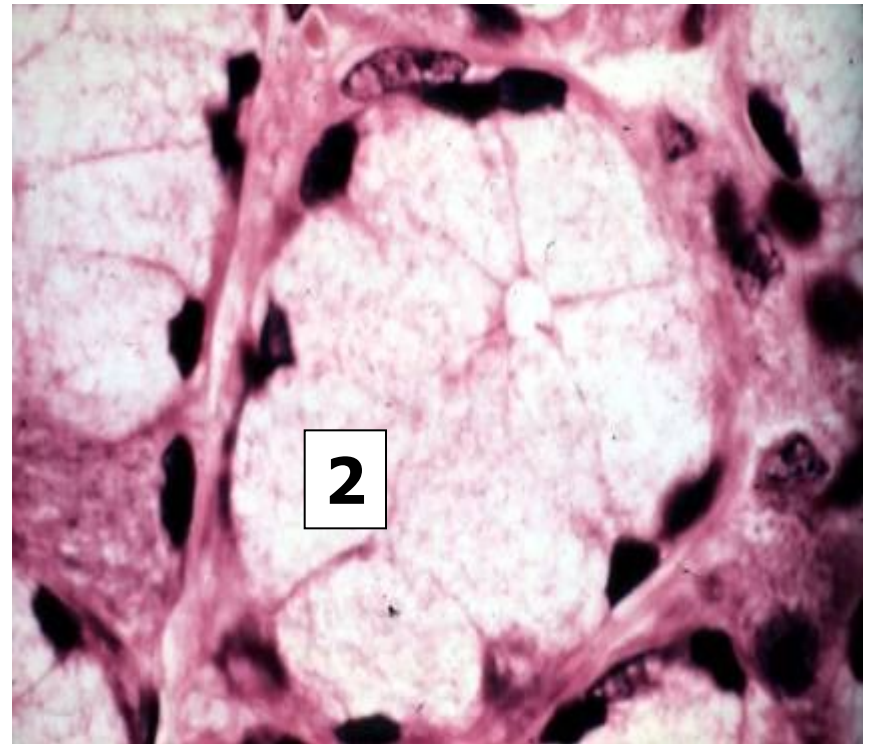
Sublingual Gland H&E

Mucinózní tubulus

- 1 – serózní acinus (alveolus)**
- 2 – mucinózní tubulus**
- 3 – serózní lunula (Gianuzziho)**

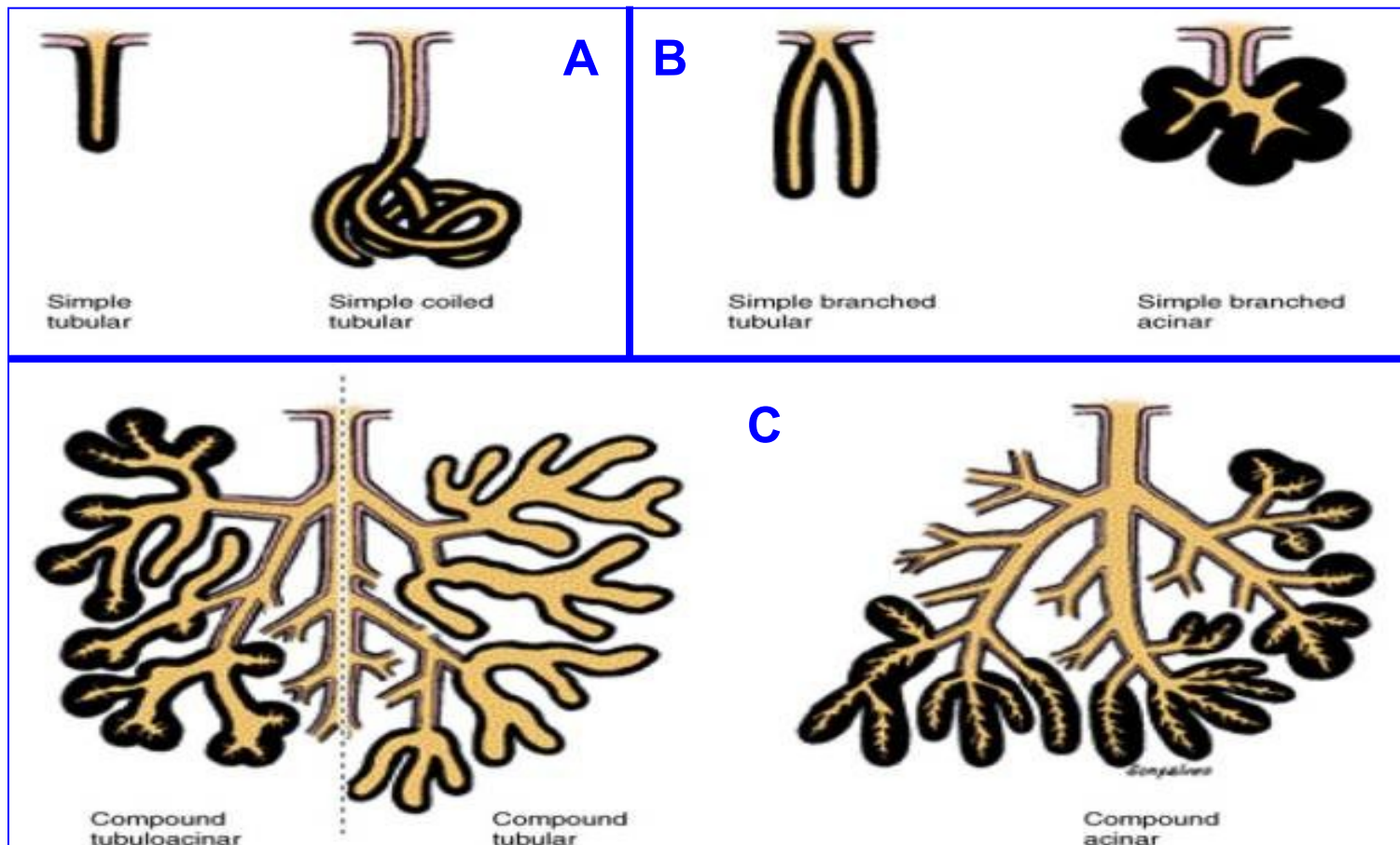

Mnohobuněčné žlázy

klasifikace podle uspořádání vývodů

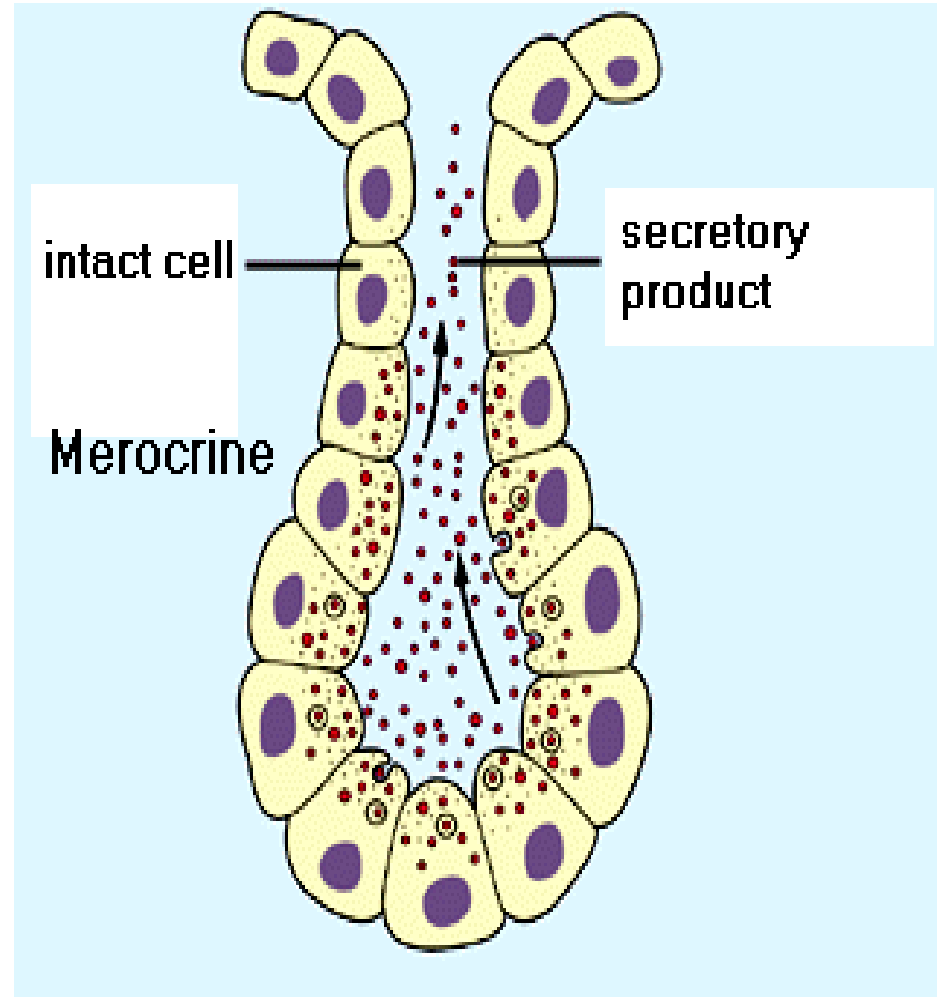
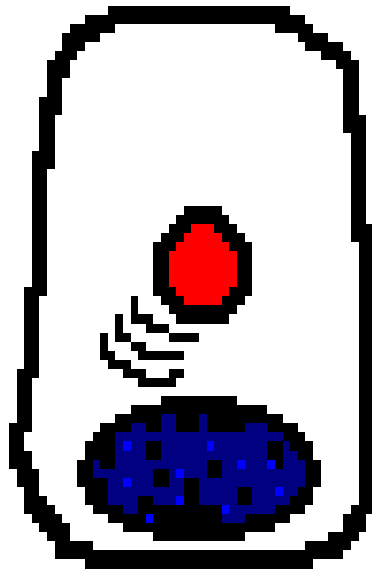
Jednoduché (A) – rozvětvené (B) – složené (C)

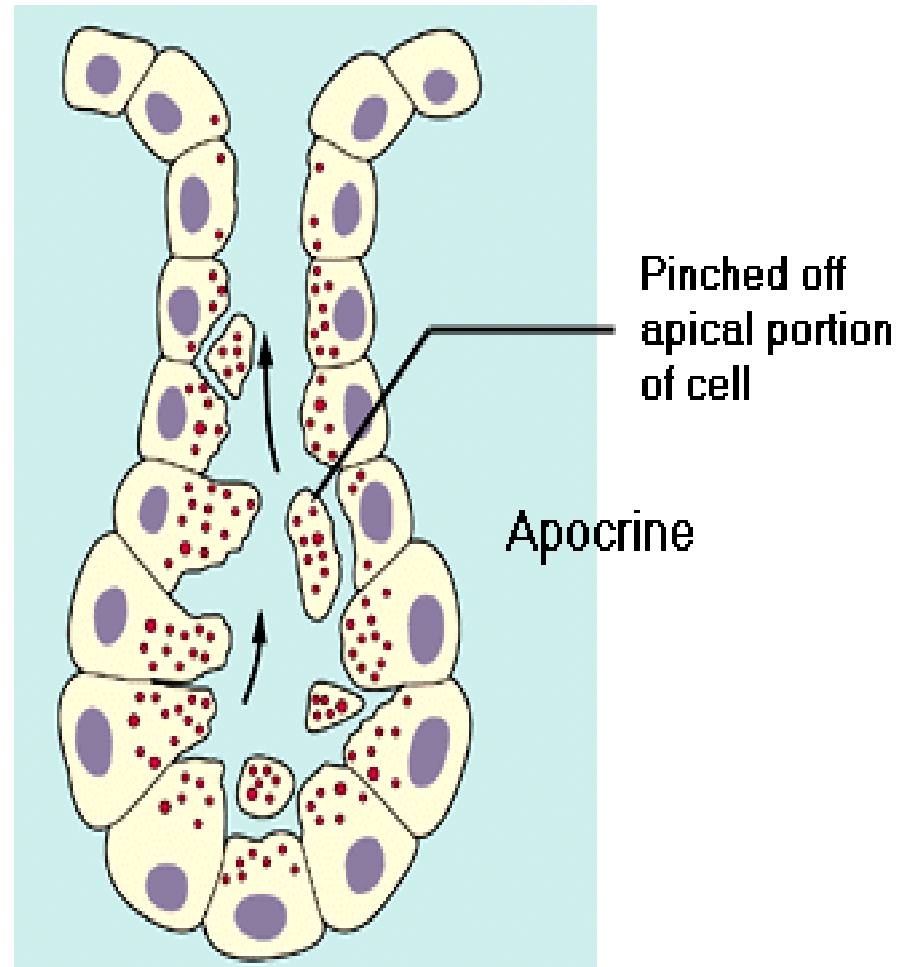
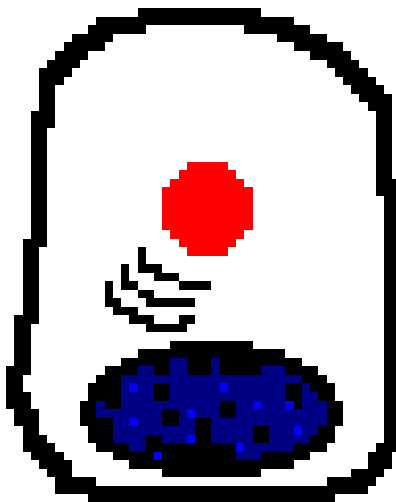
Podle způsobu sekrece: ekrinní – apokrinní – holokrinní žlázy

merocrine

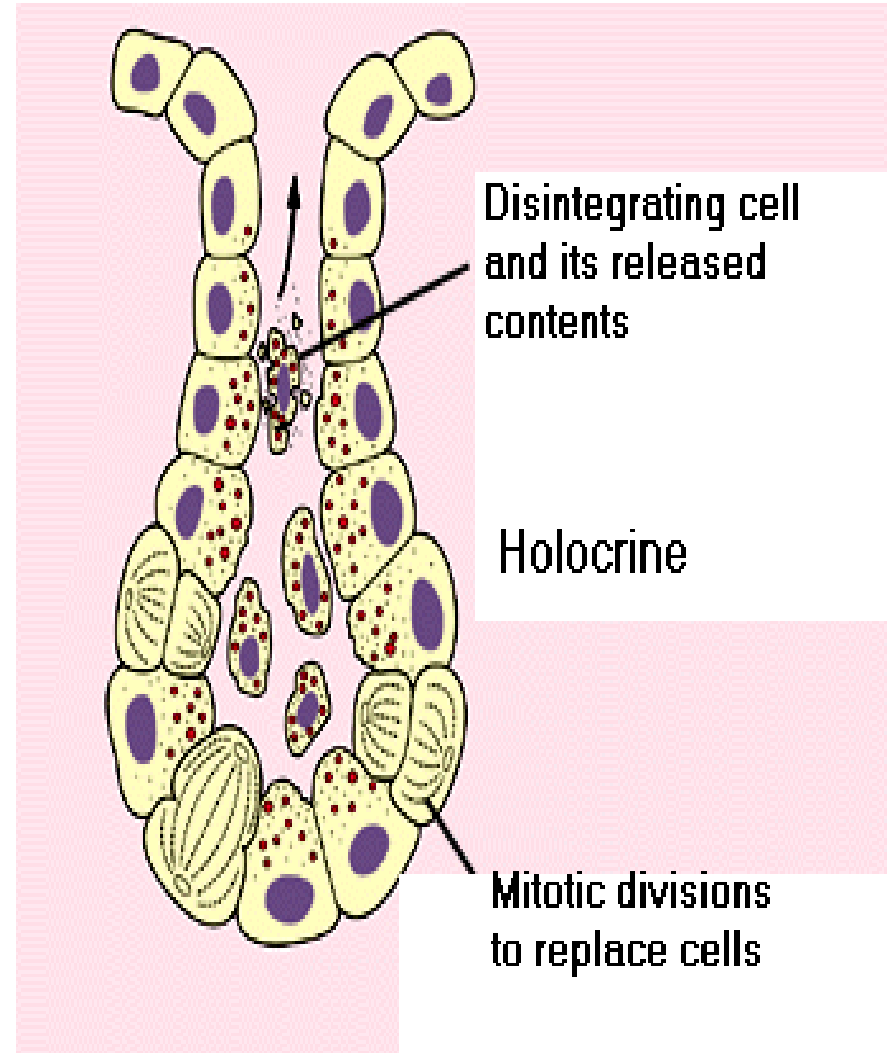
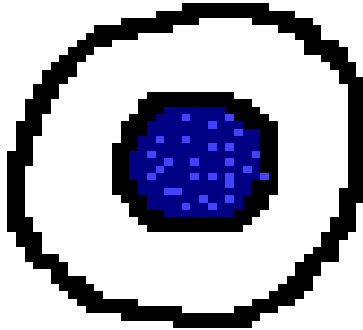
dle způsobu sekrece:
ekrinní – apokrinní – holokrinní žlázy

apocrine

dle způsobu sekrece:
ekrinní – apokrinní – holokrinní žlázy

Holokrinní

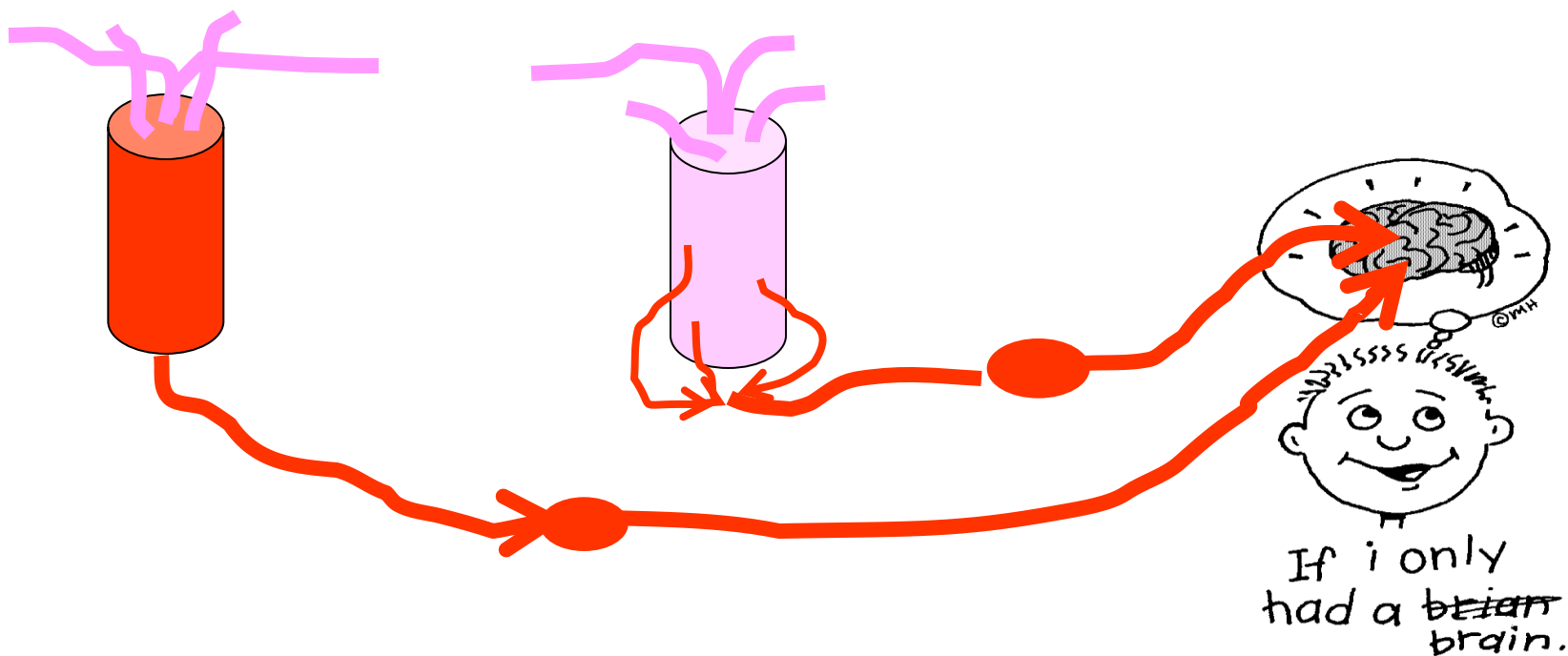

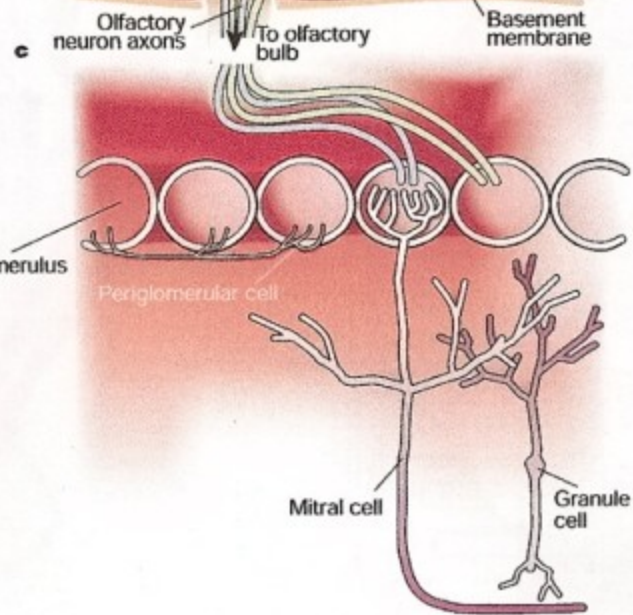
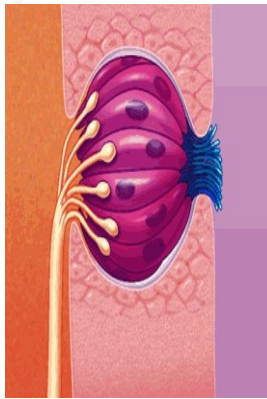
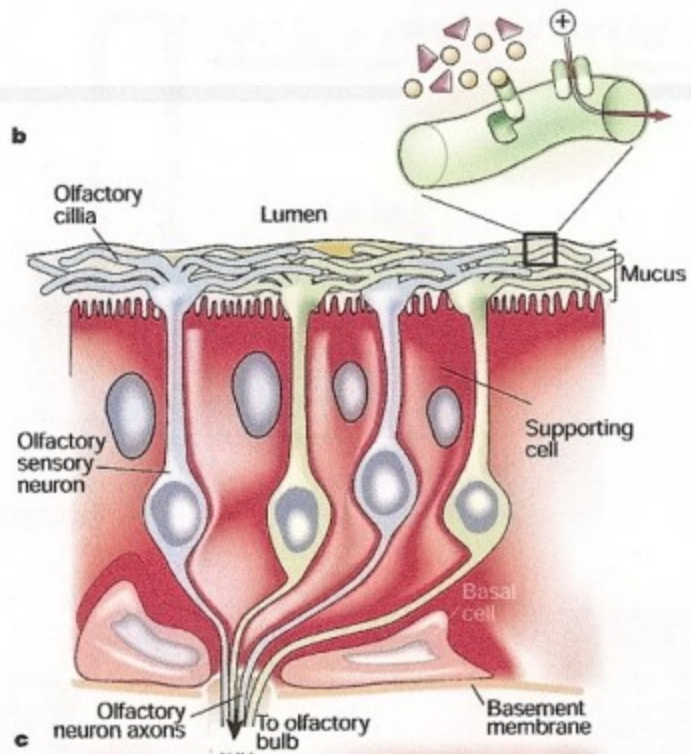

Senzitivní epitel

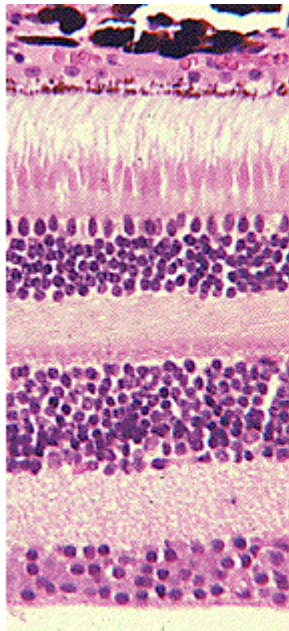
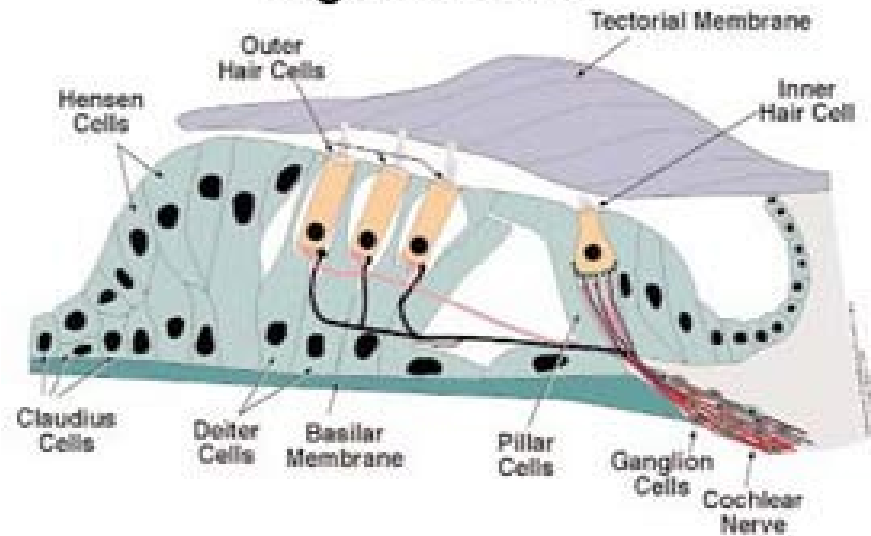
Na bazální membráně:

- Podpůrné bb.
- Bazální bb.
- Senzitivní bb. (receptory) ↗ primární
↘ sekundární

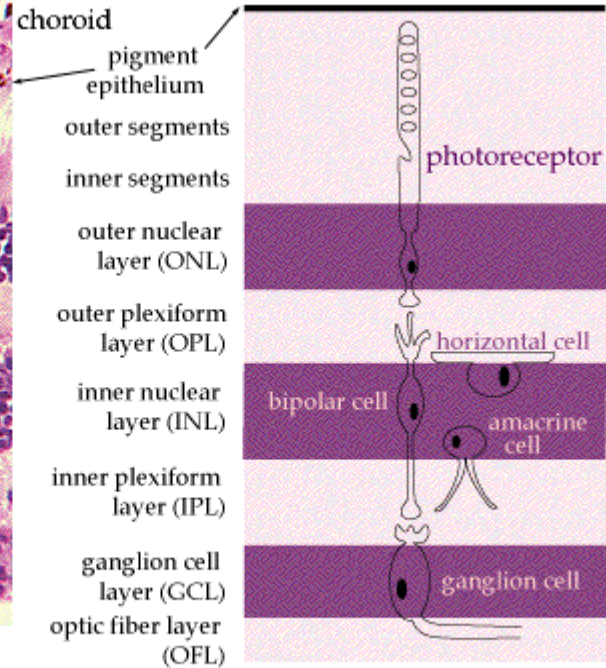

Organ of Corti

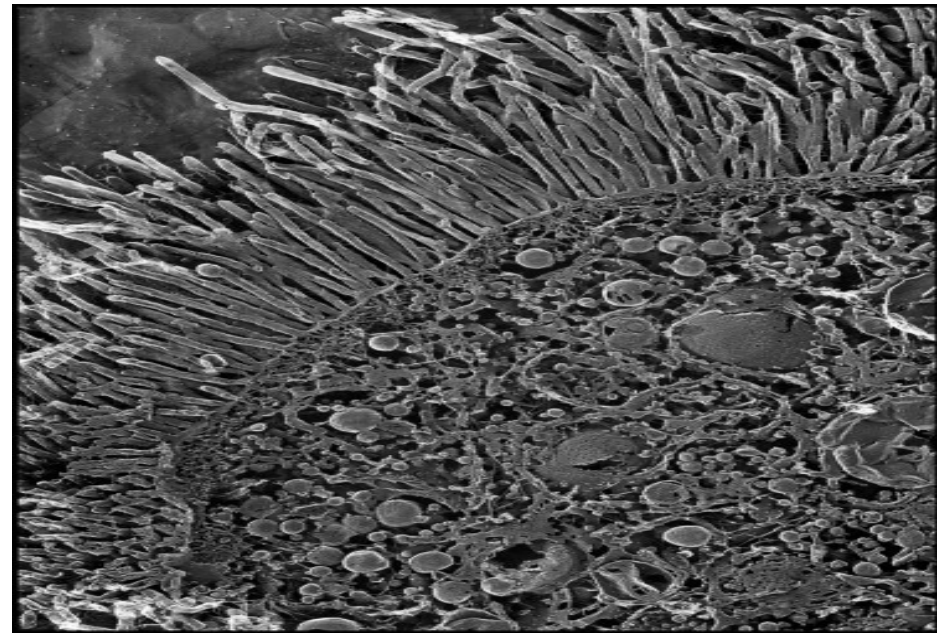
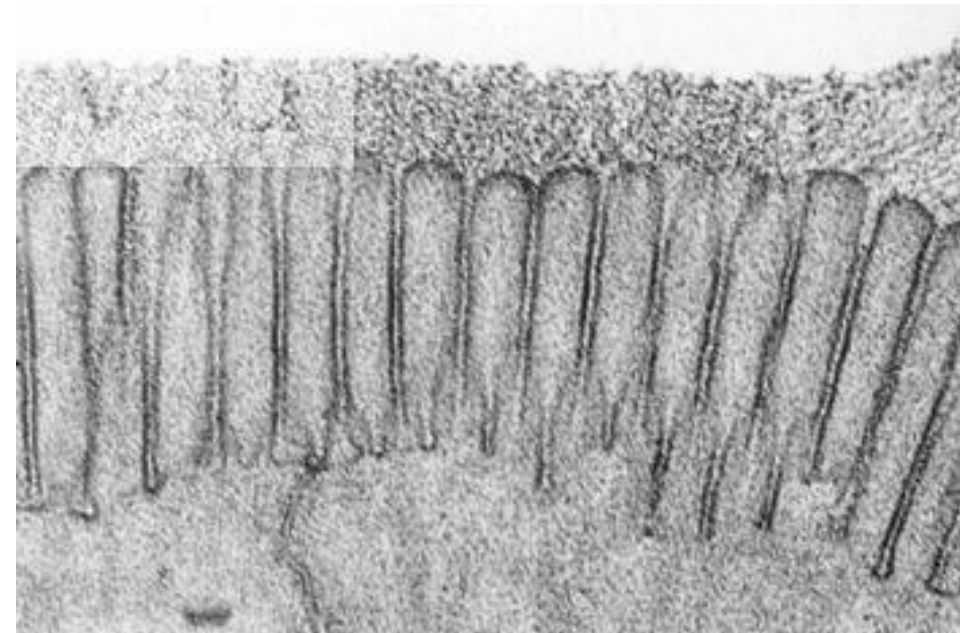

LIGHT ↑

Resorpční epitel

- Resorpční povrch epitelových buněk je zvětšen - mikrokylky tvoří žíhaný nebo kartáčový lem
- Příklad: střevo, kanálky ledvin

Respirační epitel

